

De Andere Krant

WANT ER IS
MEER AAN DE HAND

WEEKEDITIE
22 APRIL 2023 | NR. 16

Loos alarm?

Fotografie: SURZet

Het meest recente en uiterst alarmistische klimaatrapport van het IPCC, de klimaatcommissie van de Verenigde Naties, is aantoonbaar misleidend. Dit stelt stichting Clintel in een uitgebreide kritische analyse van het rapport. Clintel staat niet alleen in haar kritiek. Andere onderzoekers spreken van “desinformatie” en beschuldigen het IPCC van politiek activisme.

“VN-panel verspreidt desinformatie over klimaat”

Peter Baeten, Karel Beckman

Het IPCC, de klimaatcommissie van de VN, maakt zich in haar zesde rapport, dat in maart werd afgerond, schuldig aan een zeer selectieve weergave van de klimaatwetenschap. Dit stelt een nieuw ‘tegenrapport’ *The frozen climate views of the IPCC*, van de stichting Clintel, dat komende week verschijnt.

Clintel, een onafhankelijke organisatie die zich inzet voor een meer evenwichtig klimaatbeleid, illustreert haar kritiek met een groot aantal voorbeelden. Zo claimt het IPCC dat de schade door extreem weer toeneemt door klimaatverandering. Clintel laat zien, op basis van onderzoek door Roger Pielke Jr. van de universiteit van Colorado, een expert op dit gebied, dat er tussen 1998 en 2020 53 studies zijn verschenen naar de gevolgen van weersextremen. Eén daarvan claimde dat er een stijgende trend is in economische schade door extreem weer toe te schrijven aan

klimaatverandering. Dit is echter de enige studie die in het IPCC-rapport wordt genoemd.

IPCC-rapporten zijn “bumpersticker-wetenschap” volgens klimatoloog Curry

Hoe zit het met al die andere studies, vragen de opstellers van het Clintel-rapport zich af: “Als je rekening houdt met de toename van welvaart en bevolkingsgroei, is er geen bewijs dat klimaatverandering door de mens bijdraagt aan toenemende schade door extreem weer. Maar het IPCC negeert deze wetenschappelijke literatuur en komt met een selectief alarmistisch resultaat.”

Een ander voorbeeld dat Clintel aandraagt is de bewering van het IPCC dat het nu warmer is dan ooit in de afgelopen 125.000 jaar. “Die conclusie is onhoudbaar. Er zijn talloze studies die laten zien dat de temperaturen fors hoger waren in het verleden.” Nog onlangs publiceerden Europese onderzoekers een studie waaruit blijkt dat het in de Alpen gemiddeld veel warmer was in de afgelopen 10.000 jaar dan nu.

De invloed van de IPCC-rapporten valt niet te onderschatten. Politici laten zich er in hun klimaatbeleid volledig door leiden. Dat beleid wordt steeds strenger. Deze week stemde het Europees Parlement in met het voorstel van Eurocommissaris Frans Timmermans waarin wettelijk wordt vastgelegd dat de EU in 2030 55 procent minder broeikasgassen moet uitstoten dan in 1990. Dit betekent dat wegtransport, vliegreizen, energieverbruik van woningen en industriële productie allemaal flink duurder worden.

Ook de rechterlijke macht leunt op de IPCC-rapporten, zo blijkt bij de rechtszaak die door Milieudefensie werd gewonnen tegen Shell in 2021, waarin het energieconcern wordt verplicht zijn CO₂-uitstoot én die van zijn klanten met 45 procent terug te dringen in 2030. “De rechter is niet geïnteresseerd in kritiek op het IPCC”, stelt Marcel Crok van Clintel, dat zich namens “wetenschappers, juristen en burgers” in de zaak heeft gemengd.

Clintel staat niet alleen in haar kritiek. Emeritus-professor Richard Lindzen noemt het huidige klimaatnarratief “absurd”. Een andere bekende criticus, klimatoloog Judith Curry, stelt dat de IPCC-rapporten “bumpersticker-wetenschap” zijn geworden. Ze brengen “een politieke boodschap en gebruiken de reputatie van de wetenschap om een politiek verkregen consensus aan de man te brengen”. ■

► VN shopt selectief P.6-7

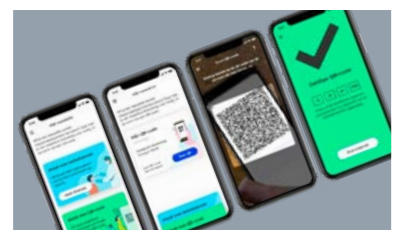
Het MKB gaat eraan – en dat is precies de bedoeling ► 3

Motivaties om je eetstijl te veranderen ► 13

Pieter Omtzigt schetst ontluisterend beeld democratie ► 13

VWS loog tegen media over coronapas ► 15

Neem een abonnement

► deanderekrant.nl/abonnement

€12
per maand
€130 per jaar
inclusief digitaal
abonnement

LOSSE VERKOOP
€3,50
ABONNEMENT V.A.
€2,50

JAARGANG 3
24 PAGINA'S
NUMMER 16

8 719325 841534 01623 > BP

D66’ers op invloedrijke posten rond energie en klimaat

Fotografie: Bart Maat

De benoeming van oud-staatssecretaris van Cultuur en Media, Medy van der Laan (D66), tot commissaris van Schiphol, heeft tot de nodige ophef geleid. De politica heeft geen enkele kennis of werkervaring in de luchtvaartsector. D66’ers hebben veel invloedrijke baantjes, zeker op het gebied van ‘de energietransitie’.

Rypke Zeilmaker

Van der Laan gaat zich inzetten voor duurzaamheid en de energietransitie bij Schiphol, volgens het persbericht. “Weer een D66’er. Het regent baantjes voor ze”, reageerde PVV-Kamerlid Martin Bosma. Een andere bekritiseerde benoeming was die van D66-Kamerlid Marijke van Beukering tot burgemeester van Nieuwegein op 11 april. D66 kreeg in deze gemeente slechts 6 procent van de stemmen bij de laatste

Statenverkiezingen. Een gelijk lot trof de Groenlinks-gemeente Zutphen. Daar werd D66’er Wimar Jaeger 1 februari 2023 tot burgemeester benoemd, terwijl de partij in de gemeenteraad veel kleiner is dan bijvoorbeeld Groenlinks.

Een burgemeesterspost kan ook een tussenstap zijn voor een hogere functie elders in het staatsapparaat. Thom de Graaf (D66) die eerder multicommissaris was en burgemeester van Nijmegen, werd daarna benoemd tot vicevoorzitter van de Raad van State. Na bewezen diensten volgt een lintje van het Koninklijk Huis. Ex-wethouder voor D66 in Amsterdam, Shula Rijxman, kreeg bij haar vertrek als voorzitter van de NPO in 2021 nog een koninklijke onderscheiding voor haar “bijzondere verdiensten voor de samenleving”, ondanks dat Bosma Kamervragen stelde over haar adviserende rol bij de verkiezingscampagne van Sigrid Kaag.

Sterke vertegenwoordiging van D66’ers is vooral te zien inzake thema’s als ‘klimaat’ en ‘energietransitie’. Van der Laan is daarvan een voorbeeld. De Nationale Spoorwegen (NS) kregen een oud D66-minister als baas, Wouter Koolmees. Deze post werd twee jaar eerder al door een andere D66-coryfee bezet, Roger van Boxtel, nu CEO bij ziektekostenverzekeraar Menzis.

D66-prominent Ingrid Thijssen garandeert als voorzitter van werkgeversvereniging VNO-NCW aldaar de uitvoering van de klimaatagenda. In februari werd zij herbenoemd voor een nieuwe termijn tot 2026. Boerenbank Rabobank was tot voor kort een D66-bastion. D66-prominent Wiebe Draijer verliet Rabobank afgelopen jaar na acht jaar als CEO, waar hij de ‘voedseltransitie’ beleidsmatig implementeerde. D66-lid Barbara Baarsma stapte onlangs op als directeur van de Rabo Carbon Bank.

Baarsma schreef mee aan het Europees deel van het D66-verkiezingsprogramma, bepleitte een persoonsgebonden CO2-budget en een CO2-limiet voor vliegtuigreizigers.

D66-Kamerlid Tjeerd de Groot bepleitte halvering van de veestapel en houdt twee dagen na Earth Day (22 april) bij de VN in New York een toespraak waar hij zal pleiten voor rechten voor ‘dingen’, zoals natuurgebied de Waddenzee.

Stientje van Veldhoven (D66) verliet haar post als staatssecretaris bij Infrastructuur en Waterstaat in 2021, om Europees directeur te worden van de Amerikaanse NGO World Resources Institute (WRI). De ministeries van Buitenlandse Zaken en LNV geven jaarlijks miljoenen euro’s subsidie aan dit WRI.

“Weer een D66’er. Het regent baantjes voor ze.”

Oud D66-Europarlementariër Gerben Jan Gerbrandy mocht in 2020 plaatsnemen in de stikstofcommissie van Johan Remkes. Daarnaast werd hij voorzitter van de adviesraad voor de True Price Animal Protein Coalition. Deze organisatie streeft naar een CO2-belasting op vlees en zuivel. Daarnaast werd Gerbrandy de nationale ambassadeur van de elektrificatie van het vervoer in Nederland. De partij van Kaag ontpopte zich afgelopen vijftien jaar tot de klimaatpartij. Zo was D66-politicus Maas Goote Ne-

derlands eerste zogenaamde ‘klimaatgezant.’ Deze gezant treedt op namens het ministerie van VROM (nu Infrastructuur en Milieu) om op VN-klimaatconferenties internationaal klimaatbeleid aan westers publiek geld te helpen. Goot-e’s opvolger vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken, werd het uit Was-senaar afkomstige kandidaat-Kamerlid voor D66, Marcel Beukeboom. Die werkt sinds 2021 voor het ministerie van Landbouw als permanente vertegenwoordiger in Rome bij de wereldvoedselorganisatie FAO. Beukebooms post is ingenomen door de zoon van prinses Irene, Jaime de Bourbon de Parme.

Het Koningshuis en haar thema’s tonen vaak een grote overlap met agendapunten van D66. Zo bepleit D66 in Zuid-Holland een ‘jongerenraad’, die actief mee mag beslissen met de statenpolitiek. Die deelname van ‘toekomstige generaties’ aan besluitvorming, is exact het thema dat ook Laurentien van Oranje bepleit met haar Missing Chapter Foundation. Zij is dochter van D66-erlid Laurens Jan Brinkhorst. Haar lobby leidde al tot het zogenaamde ‘kindervragenuurtje’ in de Kamer. Terwijl kinderen van 16 jaar stemrecht zouden moeten krijgen van D66 (en Groenlinks), zinspeelt D66 tegelijk openlijk op een verbod op FVD. Een partij met tweemaal meer volwassen leden dan de 30 duizend van D66.

Dat D66’ers bij Oranje goed liggen, betekent nog niet dat zij bij de bevolking goed scoren. Dat ondervond Sigrid Kaag, toen zij op Twitter op 15 april aankondigde, co-voorzitter te worden van de Coalition of Finance Ministers for Climate Action, een lobbynetwerk gesteund door de Wereldbank. “Klimaatverandering stopt nu eenmaal niet bij de grens”, twitterde Kaag. Zo ontketende Kaag een digitale woedeaanval op Twitter. Ze keeg geen enkele bijval, zodat iemand richting het ministerie van Financiën tweette: “Je moet de D66’ers wel even opletten om je tweet te liken. De lezers kunnen nu de indruk krijgen dat NL het helemaal heeft gehad met dat klimaatgedram. De reacties zijn vernietigend.” ■

“Het mkb gaat eraan – en dat is precies de bedoeling”

Fotografie: Hans van Rhoon

Het mkb, de ‘motor van de economie’, wordt dit jaar geconfronteerd met 52 procent meer faillissementen, voerspelt Allianz Trade. Tienduizenden bedrijven kunnen hun ‘coronasteun’ niet terugbetalen. Volgens Pancras Pouw van belangbehartiger beUnited is “het traditionele mkb lokaal gevestigd en geborgd, zo goed als kapot gemaakt.” Multinationals hebben al ongemerkt heel veel van het midden- en kleinbedrijf in handen. “Straks is er geen mkb meer en dat is precies de bedoeling”, zegt belastingadviseur Pim van Rijswijk.

Ido Dijkstra

Gemiddeld gaan er dit jaar wereldwijd naar verwachting 21 procent meer bedrijven failliet dan vorig jaar, voerspelt Allianz. Voor Nederland is de verwachting nog somberder: 52 procent meer faillissementen, zo verwacht Allianz in 2023. Vorig jaar gaven kredietverzekeraar Atradius en accountants- en adviesbureau Price Waterhouse Coopers al soortgelijke waarschuwingen af. Oorzaken zijn onder andere de hoge energierekening, de stijgende rente, inflatie, loonstijgingen en kosten van wege verplichte ‘verduurzaming’. Bovendien worden naar schatting ruim 60.000 ondernemers in hun bestaanszekerheid bedreigd, omdat ze gedwongen worden op korte termijn de verleende coronasteun van de overheid terug te betalen (zie kader). “De Belastingdienst heeft vele tienduizenden bedrijven een laatste aanmaning gestuurd. Een flink deel van die bedrijven kan daar niet aan voldoen en zal failliet gaan”, schrijft Allianz na een analyse van de faillissementscijfers van 44 landen. Ook sommige grotere mkb-concerns staan op omvallen. “Uit ons onderzoek blijkt dat het aantal faillissementen van bedrijven met een omzet van meer dan 50 miljoen euro nu al boven het niveau van voor de pandemie ligt”, aldus de kredietverzekeraar. “Die grote bedrijven sleuren doorgaans een hele trits aan kleine bedrijfjes mee in hun val.”

Goed beschouwd blijven alleen de allergrootsten, de multinationals van deze wereld, beschut staan in de zware storm die eraan zit te komen. “De multinationals zijn gepamperd. De Bol.coms en Amazons van deze wereld floreerden zelfs in de coronacrisis. De winkel op de hoek van de straat daarentegen, heeft moeite overeind te blijven”, stelt Pim van Rijswijk, belasting- en mkb-adviseur en eigenaar van VRB Adviesgroep. “Of dat bewust beleid is? Als jij als overheid nalaat op te komen voor de belangen van het mkb, maar wel alles doet om het grootbedrijf te laten renderen, is dat bewust.”

Alleen de allergrootsten, de multinationals van deze wereld, blijven beschut staan in de zware storm die eraan zit te komen

Twan Houben, trendwatcher en bedrijfsanalyticus van Houben & Lijftogt, is van mening dat het mkb “al lang niet meer de motor van de economie is”. Hij wijst daarbij op een rapport van organisatiebureau McKinsey uit 2021 met de titel *A new look at how corporations impact the economy and households*, waaruit

bleekt dat Nederland in een kleine 25 jaar tijd steeds afhankelijker is geworden van grote internationale bedrijven met meerdere vestigingen in verschillende landen. “In 1996 kwam 34 procent van ons bruto nationaal product (bnp, de waarde van alle goederen en diensten die in een periode door een land worden geproduceerd – red.) van deze multinationals”, vertelt Houben. “In 2018 waren multinationals al verantwoordelijk voor 61 procent van ons bnp. Als je die cijfers bekijkt, dan weet je dat het mkb allang niet meer de motor van onze economie is.” Toch staat in het regeerakkoord dat “voor deze coalitie het mkb

het grootbedrijf, al is dat lang niet altijd aan de buitenkant te zien. “De consument heeft dat niet door. Ogenschijnlijk is alles hetzelfde, omdat de gevel niet is veranderd. De overheid blijft zulke bedrijven nog steeds als mkb zien, maar in de bedrijfsvoering zelf zijn het multinationals.”

Pancras Pouw, voorman van zzp- en mkb-belangenorganisatie beUnited, bevestigt dat deze ontwikkeling mkb-breed al tientallen jaren speelt. “De voedsebranche met multinationals als Unilever en Nestlé, is daar het beste voorbeeld van. We hebben in de schappen van supermarkten ogenschijnlijk talloze merken met fantasierijke namen liggen. Ze lijken allemaal afkomstig van afzonderlijke bedrijfjes, maar in werkelijkheid beheren tien van de grootste wereldwijde voedingsbedrijven al deze merken. En boven die tien multinationals, hebben via institutionele beleggers en pensioenfondsen, de twee grote investeringsfondsen BlackRock en Vanguard de meeste aandelen in het bezit. Zo is het ook in het mkb, dat in de afgelopen 10 tot 15 jaar intrinsiek veranderd is van karakter. Het traditionele mkb, lokaal gevestigd en geborgd, is zo goed als kapot gemaakt en bestaat straks helemaal niet meer. Het traditionele familiebedrijf met een grootaandeelhouder die minstens 51 procent van de aandelen bezit, is van een uitstervend soort. Er kan dan wel tandarts Jansen op de gevel staan, maar de kans is groot dat het bedrijf al onderdeel is van een internationale organisatie en dat het kunstgebit gemaakt wordt in Oost-Europa. Mkb is een misleidende term aan het worden.”

Deze ontwikkeling zorgt allereerst voor een eenheidsworst van goede- ren en diensten in de hele wereld, en – op lange termijn – ook nog eens voor duurdere producten, zo voerspelt Houben. “We hebben gezien wat Unilever met zijn prijzen heeft gedaan sinds de hoge inflatie: deze zijn sterker verhoogd dan de inkoop-prijzen rechtvaardigen. Dat geldt ook voor de grote energiebedrijven. Banken hebben hogere prijzen gerekend en het serviceniveau verlaagd. Deze trend zie je in het hele groot-

bedrijf. Door het massaal opkopen van kleinere bedrijven, neemt het aantal concurrenten af en daarmee ook een gunstige prijsvorming voor consumenten. Minder concurrenten betekent dat een steeds kleiner aantal grote bedrijven de prijzen kunnen bepalen. In de praktijk zal dat neerkomen op prijsverhogingen en ze zullen het assortiment helemaal naar hun hand zetten.”

Van Rijswijk zoekt tegenwoordig niet meer naar alle fiscale hazen-paadjes om zo min mogelijk belasting te betalen, maar adviseert zijn klanten “de realiteit onder ogen te gaan zien” en “uit te gaan zoomen”. “Wat er gebeurt past helemaal in het plaatje van de Agenda 2030 van de VN en de filosofie *You will own nothing and you will be happy* van het WEF. Dat zou iedereen nu wel moeten weten. Ik voorzie dat de multinationals die aan tafel zitten bij het WEF, straks de mkb’ers die nu het hoofd niet meer boven water kunnen houden op gaan kopen. Het gevolg is dat er straks helemaal geen mkb meer is, en dat is precies de bedoeling. Een mkb’er staat voor vrijheid van ondernemen, juist die vrijheid willen ze wegnemen. Ze zijn begonnen bij de boeren, nu zijn de ondernemers aan de beurt en straks de huizenbezitter. Als je weet dat dit komen gaat, bereid je er daar dan op voor. Er zullen dan ook weer kans- en komen. Probeer die te zoeken, in plaats van door blijven lopen op de doodlopende weg.”

Pouw roept op, de echte mkb’er te steunen zolang die nog bestaat. “Wil je nu en in de toekomst zelf bepalen wat je eet, stop dan met het verheerlijken van een zo gemakzuchtige supply chain, stop met beleggen uit winstbejag, mijd supermarkten, koop zo min mogelijk voorverpakt en zoveel mogelijk lokaal vers bij het mkb, zoals de groente-boer, slager, bakker en markt.”

Duidelijk is dat dit er snel minder zullen worden. Allianz voerspelt dat er dit jaar 3270 bedrijven gaan omvallen. Volgend jaar, zo schrijft de kredietverzekeraar, zullen dat er naar schatting 3530 zijn. “Bedenk daarbij ook dat de bedrijven die zelf voortijdig de stekker eruit trekken, niet meegetrekend zijn”, besluit Van Rijswijk. ■

Overheid zet bedrijven onder druk om coronasteun terug te betalen: “Crimineel beleid”

Volgens het CBS zijn er in Nederland ongeveer 2,2 miljoen bedrijven. Zo’n 652 duizend, ongeveer een derde, vroeg coronasteun aan. Zo’n 64 duizend bedrijven blijken niet in staat om het geleende bedrag nu al terug te betalen, maar de Belastingdienst zegt in opdracht van de overheid per 1 juni druk te gaan zetten met vorderen van het geleende geld. Daardoor, zo voerspelt ook Allianz, dreigt een faillissement voor veel van dit soort mkb’ers. Belastingadviseur Pim van Rijswijk spreekt schande van de werkwijze van de overheid. “Eerst dwingt de overheid de bedrijven dicht te gaan, zonder rekening te houden met de onvermijdelijke economische schade. Ondernemers hadden geen keuze, want indien ze niet meewerkten, kregen ze handhavers op hun dak. Met de kennis van nu, bleek een lockdown niet eens nodig te zijn geweest. Ze zouden deze ondernemers dus schadeloos moeten stellen, want de onverantwoordelijkheid van de overheid heeft voor de problemen gezorgd. Maar in plaats daarvan, zetten ze de noodlijdende mkb’er onder druk, met een mogelijk bankroet tot gevolg. Ik vind dat crimineel.” ■

Angst Is Vaak Destructief

Complottheorieën over een kwaadardige elite die in Nederland de macht in handen heeft, vormen op lange termijn een ernstige bedreiging voor de veiligheid in Nederland. Dat concludeert de AIVD in het jaarverslag over 2022. Meer dan 100.000 Nederlanders geloven volgens de inlichtingendienst in theorieën over bijvoorbeeld ministers, wetenschappers en journalisten die de bevolking zouden willen onderdrukken. Dit anti-institutioneel extremisme kan volgens de AIVD grond zijn voor geweld. Sommige volgers zouden een parallelle samenleving met een eigen munt en een eigen rechtspraak willen optuigen.

Nu we met z’n allen de pandemie bedwongen hebben en Nederland weer helemaal open is, vraag ik me af waarom deze negatieve berichten verschijnen. Ik maak me daarom zorgen om de AIVD. Ze zien kennelijk samenzweringen van mensen en beginnen behoorlijk paranoia te klinken als je het mij vraagt. We hebben het allemaal zo goed in dit land-je, we kunnen gemakkelijk de agrarische sector in Oekraïne steunen en er is ook nog wat over voor mannen die ineens borsten willen of verkleed wat willen uitleggen aan kinderen. Het is één groot feest, maar de AIVD vindt het nodig om de goeie vibe te verstoren. Is de AIVD ooit iets tekortgekomen? Is het zonder vader opgegroeid, of juist

met, maar met eentje die emotioneel niet beschikbaar was? Ik bied graag mijn hulp aan, want met mij gaat het wel goed. Als iemand zich teveel richt op gevaren en dreigingen van buitenaf, is dit meestal een signaal dat er iets van binnen niet goed zit, een schreeuw om oprechte aandacht van een empathisch en stabiel iemand zoals ik.

Ik maak me zorgen om de AIVD. Ze zien kennelijk samenzweringen

Zo heb ik ooit te laat gereageerd op de noodkreten van een vriend. Ik zat in het buitenland en merkte wel aan zijn e-mails dat hij niet goed in zijn vel zat. Toen ik weer even in Nederland was en zijn huis bezocht stond alles vol met spullen. Zelfs de keuken en douche waren volgebouwd met dozen jaarverslagen. Tot mijn verdriet had mijn hulp weinig zin, hij was al een aantal keer in een psychose beland. Hij stonk en had veel waanbeelden, dat er mensen op hem uit waren. Vooral mensen die geen tv meer

keken en geen overheidsinstructies volgden, vonden tijd om hem achter zijn vodden te zitten. Met zeep en tandpasta bleek later.

We verliezen allemaal wel eens een vriend of kennis vroegtijdig en vragen ons dan af: “Had ik er iets aan kunnen doen, er eerder op af moeten stappen en een praatje maken?” Ik kan het niet aan om nu ook nog eens de AIVD te verliezen. Niet dat het een hechte vriend is, maar gewoon het schuldgevoel dat ik mijn ongelimiteerde talent zou horen in te zetten om ze op te vrolijken. Ik denk dat ik morgen even een mailtje stuur. Weet je, ik hoef er niet eens voor betaald te worden. Ik wil dit echt voor een ander doen.

Of er een kern van waarheid in het jaarverslag van de AIVD zit? Ik vind het idee van een parallelle samenleving met eigen munt en wetgeving leuk verzonnen. Maar toen kwam het punt van dat er complotdenkers een aanslag hebben willen plegen op Rutte. Ik zie gelijk dat mannetje op de fiets met zijn WEF-koffertje richting het Binnenhof karren, hoe gemakkelijk. Zijn de vermeende complotdenkers zo onhandig dat ze hem niet kunnen raken of ziet de AIVD ze nu echt vliegen?

Ik zou ze in mijn stand-up graag willen uitleggen over het hartchakra en de *law of attraction*. Als de AIVD zich alleen

Wouter Meijs

maar op doemdenken focust, is dat de wereld die ze voor zichzelf creëren. Alles wat er dan op hun pad komt, zien ze dan als bevestiging en zal onherroepelijk bijdragen aan de neerwaartse spiraal vol met angst en wantrouwen. Ik zal beginnen te reageren bij de comments van het instagramaccount van de AIVD, met een ‘bombardement’ van allemaal hartjes. Ik weet dat online opmerkingen heel serieus genomen worden in deze kringen.

En alsjeblijft wappies, ga niet dingen rondbazuinen die de AIVD kan lezen, zoals tunnelsystemen, reptiliëns, het verloren boek van Enoch, inner aarde en 3D. Ze zitten aan de grond en kunnen het er effe niet bij hebben, oké?

Wouter Meijs en de andere cabaretiers van Hart voor Humor zijn regelmatig te zien door heel Nederland. Op de website hartvoorhumor.nl kun je je inschrijven voor hun nieuwsbrief.

HET PIJNLIJKE AFSCHIED VAN DE INDISCHE ARCHIPEL

Historici vragen eerherstel militairen tijdens dekolonisatie Nederlands-Indië

Oud-militairen en historici leveren in een nieuwe boek-bundel scherpe kritiek op de manier waarop de koloniale geschiedenis wordt gepresenteerd door gevestigde instanties als het NIOD. Volgens de auteurs worden de militairen door de Nederlandse regering onterecht beschuldigd van oorlogsmisdaden tijdens de dekolonisatieperiode (1945-1949). In juni spreekt de Tweede Kamer over het militaire geweld in Nederlands-Indië.

Ab Gietelink

Het zaaltje van Nieuwspoor in het nieuwe gebouw van de Tweede Kamer was op maandag 17 maart volgepakt met 150 bezoekers. Officieren in uniform naast gepensioneerde veteranen en Indië-belangstelden. Oud-militair, oud-NOS-directeur en boeksamsteller Bauke Geersing presenteerde de bundel ‘Het pijnlijke afscheid van de Indische archipel, Trauma, Discussie, Eerherstel’.

Het boek met artikelen van militaire historici bevat scherpe kritiek op de dominante geschiedschrijving over het dekolonisatieproces. De kritiek richt zich met name op de studies van het NIOD (Nationaal Instituut voor Oorlogsdocumentatie) en de invloedrijke dissertatie van historicus Rémy Limpach, ‘De brandende kampongs van generaal Spoor’. Hierin wordt gesteld dat de oorlogsmisdaden in de dekolonisatieoorlog niet beperkt bleven tot ‘excessen’, maar gekenschetst moeten worden als ‘structureel geweld’. De militair-historici beargumenteren in hun boek aan de hand van historisch feitenmateriaal dat dit beeld onjuist is.

De dekolonisatie van Nederlands-Indië ging gepaard met veel geweld. Na de oorlog vonden onder-

handelingen plaats over een vorm van onafhankelijkheid van Indonesië, maar die strandden uiteindelijk. In 1947 besloot de Nederlandse regering tot de eerste politionele actie, in 1948 gevolgd door een tweede, waarbij de revolutionaire leiders, de latere president Soekarno en vicepresident Hatta, gevangen werden genomen. De politionele acties vormden de inleiding tot een guerrilla-oorlog.

In totaal 200.000 veelal dienstplichtige Nederlandse jongens werden uitgezonden

In Nederland bestond indertijd grote steun voor de acties. Het leeuwendeel van de honderd leden van de Tweede Kamer stemde in met de militaire operaties, met uitzondering van de 10-koppige fractie van de CPN. Binnen de PvdA heerste tweespalt. De pers en volgens peilingen ongeveer 70 procent van de Nederlandse samenleving ondersteunden de militaire operaties. In totaal 200.000 veelal

dienstplichtige Nederlandse jongens werden uitgezonden.

Eind jaren '60 veranderde het Nederlandse perspectief op de dekolonisatieperiode. In de zogeheten excessennota uit 1969, een onderzoek vanuit de overheid, kwam voor het eerst naar voren dat Nederlandse militairen oorlogsmisdaden zouden hebben begaan in de jaren 1946-1950. In de jaren daarna kandelde het beeld van die tijd drastisch en kwam er steeds meer nadruk te liggen op de gewelddadige onderdrukking van de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd. In december 2016 gaf de regering opdracht voor een breed ‘dekolonisatieonderzoek’. In februari 2022 werden de onderzoeksresultaten naar buiten gebracht.

De auteurs van de nieuwe bundel richten hun pijlen op dit onderzoek. Volgens Geersing is het “geen objectief, wetenschappelijk omvattend onderzoek, maar een politieke

afrekening met het eenzijdig voorgestelde koloniale verleden van Nederland”. Hij stelt dat de Nederlandse troepen zich vooral richtten op het herstellen van orde en rust en vindt dat de “geschiedenis op zijn kop” wordt gezet.

Een voorbeeld van een contro-versiële kwestie is het hardhandige optreden van speciale troepen onder leiding van kapitein Raymond Westerling op Zuid-Celebes. In de geschiedenisboeken wordt Westerling nu neergezet als massamoordenaar die verantwoordelijk is voor 40.000 doden, terwijl hij voor zijn aanhangers tot zijn dood in 1987 een held bleef. Westerling beschrijft in zijn autobiografie de Celebes-expeditie en schat de hoeveelheid slachtoffers op 500. Hij erkent daarbij openlijk de uitvoering van standrechtelijke executies. Geersing komt met bewijsmateriaal waaruit zou blijken dat die schatting accuraat is. Kritisch historisch onderzoek spreekt

over ruwweg 1500 doden met ook nog eens dat aantal slachtoffers door de ‘rood-witte terreur’ van de Indonesische republieken. Westerlings dochter nam tijdens de presentatie in Nieuwspoor een exemplaar van het boek in ontvangst en verklaarde trots te zijn op haar vader.

Geersing stelde in Nieuwspoor dat “de dominante geschiedschrijving vanuit een moreel antikoloniale perspectief tot stand komt. NIOD en andere instanties hebben de geschiedenis van de dekolonisatie van Nederlands-Indië verdraaid tot een quasi-morele kwestie door het niet in acht nemen van de regels van het heden en verleden.” Hij vindt dat het boek als “tegengeluid tegen de dominante geschiedschrijving over het dekolonisatieproces serieus moet worden genomen als de Tweede Kamer in juni het dekolonisatierapport bespreekt. ■

Goedkope vluchten binnenkort verleden tijd

Vliegen gaat fors duurder worden in de EU de komende jaren, met name als gevolg van het klimaatbeleid.

Van onze redacteur

Luchtvaartmaatschappijen moeten veel meer gaan betalen voor hun CO₂-uitstoot. Ze krijgen een maximum ‘budget’ aan CO₂-uitstoot. Voldoen ze niet aan de norm, dan moeten ze CO₂-rechten bijkopen van andere maatschappijen. Tot dusver kregen de bedrijven de helft van hun CO₂-rechten gratis. Dat stopt in 2026. De kosten van de nieuwe maatregel worden, in een rapport van transportanalist Alex Irving van consultancy Bernstein, geschat op 5 miljard euro alleen al in 2027.

Dit is echter nog maar het begin. Het uitstootplafond zal namelijk de komende decennia geleidelijk verder worden teruggebracht tot nul in 2050. Dit is het gevolg van het plan Destination 2050 van de EU. Dit stelt de maatschappijen voor een schier onmogelijke opgave, omdat er voor vliegtuigen nauwelijks mogelijkheden zijn om hun uitstoot drastisch te reduceren.

“De helft van de Britse landbouwgrond moet worden ingezet om biobrandstoffen te produceren”

De onderzoeksgroep SEO Amsterdam Economics en het Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum schatten de kosten voor de luchtvaartsector om op ‘nul uitstoot’ uit te komen op 820 miljard euro in de periode tot 2050. De grootste kostenpost zijn alternatieve brandstoffen. Dat zouden biobrandstoffen moeten zijn. De vraag is echter of die beschikbaar zijn. Volgens een studie van de Royal Society in Engeland zou de helft van de Britse landbouwgrond moeten worden ingezet om biobrandstoffen te produceren als de Britse vliegtuigen hierop zouden moeten vliegen.

Beide rapporten stellen dat de sector deze kosten zal moeten doorberekenen aan de reizigers. Hogere vliegprijzen zullen leiden tot minder vluchten, wat de positie van de maatschappijen er niet beter op maakt. Volgens de International

Air Transport Association zal het aantal vluchten bij ongewijzigd beleid wereldwijd bijna verdubbelen van 2017 tot 2040 naar bijna 8 miljard. Vliegtuigen worden verantwoordelijk gehouden voor 2,5 procent van de wereldwijde CO₂-emissies.

In Engeland ontstond eerder deze maand commotie op Twitter nadat professor Norman Fenton van Queen Mary University in Londen, een illustratie liet zien uit een overheidsrapport, genaamd Fires, uit 2021, waarin wordt getoond wat de gevolgen zijn als de Britse regering de CO₂-uitstoot tot nul terugdringt in 2050, zoals het plan is. Het rapport noemt er zes: alle vliegvelden in het Verenigd Koninkrijk dicht in 2030, behalve Heathrow, Belfast en Glasgow; geen vluchten meer in 2050, geen nieuwe benzine- en dieselauto's vanaf 2030, in 2050 60 procent minder autogebruik, voedselconsumptie, verwarming en energiegebruik 60 procent lager, geen biefstuk of lamsvlees meer in 2050.

De tweet van Fenton, die in januari met pensioen ging, werd 3 miljoen keer bekeken en leidde tot een storm van verontwaardiging. Hij werd zelfs uitgenodigd voor een tv-interview bij Fox News. “In de drie jaar dat ik het Covid-narratief bekritiseerde ben ik nooit uitgenodigd in wat voor mediaprogramma dan ook”, zei Fenton.

Fenton toont zich verbaasd dat het publiek “nu pas in de gaten begint te krijgen wat het klimaatbeleid voor gevolgen gaat krijgen”. In steeds meer landen neemt de onrust vanwege klimaatregelen toe. In Londen vonden onlangs grootschalige protesten plaats tegen klimaatmaatregelen die het autoverkeer nog verder beperken.

In Duitsland is het vanaf 1 januari 2024 niet meer mogelijk om een nieuw gasverwarmingssysteem aan te leggen voor woningbezitters. Bij uitval van de CV-ketel mag een bewoner voor drie jaar een vervangend gasapparaat installeren, maar die moet dan worden vervangen door een warmtepomp.

Ook in de Verenigde Staten zijn er steeds meer steden die het gebruik van aardgas verbieden, maar afgelopen week heeft een federale rechtbank besloten dat een dergelijk verbod in de stad Berkeley in strijd is met de wet. Het is mogelijk dat hierdoor ook de ‘aardgasverboden’ in andere steden zullen worden betwist. ■

Fotografie: Thomasenne

PIETER STUURMAN

Gendergekte

Ik heb oprecht te doen met al die transgenders. Eerst moet je de beproevingen van hormoonbehandelingen en operaties doorstaan om een meisje (of jongen) te worden, en vervolgens mag je niet als zodanig worden aangesproken. Uiterst teleurstellend lijkt mij dat, want volgens mij hebben juist transgenders, nog meer dan anderen, een uitgesproken voorkeur voor een geslacht. In ieder geval hebben ze er veel moeite voor gedaan en hun doel was niet zich voortaan te identificeren als transgender, maar als volwaardig lid van het geslacht waarvoor ze gekozen hebben. Jongen of meisje dus. Maar helaas, die kwalificatie mag niet meer.

Leerkrachten mogen hun leerlingen er niet meer mee aanspreken. Het aangedragen argument daarvoor, is dat kinderen een “veilige” leeromgeving verdienen. Wat er onveilig aan is om als meisje ‘meisje’, of als jongen ‘jongen’ genoemd te worden, vermeldt de onderbouwing niet, maar kennelijk is het bloedlink. In ieder geval een heel stuk onveiliger dan levenslange zware medicatie en ingrijpende chirurgie, want dat kan zonder voorbehoud worden aanbevolen aan schoolkinderen, net zoals de klassikaal aangeboden piplessen hen niet onbeslagen ten ijs laten komen als het gaat om de orale kunsten, uiteraard niet uitgevoerd

“Mensen van de baar-moederlijke soort die men in het wild zou kunnen tegenkomen”

door ‘hem’ of ‘haar’, maar door ‘diegene’. Wie zich verspreekt, wordt levenslang verbannen uit het onderwijs en moet maar zien hoe vermeden wordt dat zijn/haar/hun zonen of dochters (o, pardon!) verhongeren. Alles voor de ‘veiligheid’. Veiligheid waaraan het natuurlijk al die eeuwen heeft ontbroken, toen we zo onverstandig waren de geslachtelijke verschillen zonder enige gêne te benoemen.

De geneugten van het transgenderschap worden in workshops toegelicht door opgedirkte Dirken die op geen enkele manier gelijkenis vertonen met mensen van de baarmoederlijke soort die men in het wild zou kunnen

tegenkomen, maar die ze karikaturaal doch tevergeefs proberen te imiteren, waarna ze in het weekend de prijzen weggapen bij de damescompetities van het gewichtheffen en het kogelslingeren. Achteraf een welverdiende gezamenlijke douche, met uitzicht.

In ieder geval bevrijdt het de jeugd van de prangende vraag ‘wat ben ik?’. Mocht de kwestie desondanks opkomen en het kind vraagt ‘mama, ben ik een meisje of een jongen?’, dan kan de betreffende ouder dat kind streng toespreken, omdat ‘mama’ zeggen natuurlijk écht niet kan. Door wie de zoon of dochter (die geen zoon of dochter mag heten) indertijd gebaard is, (was het de moeder die geen moeder genoemd mag worden, of de vader die geen vader mag zijn?) blijft uiteraard zorgvuldig in het midden gedurende de genderneutrale opvoeding. Het kind zou immers eens tot verboden, of nog erger, onveilige inzichten gebracht kunnen worden.

Wie durft te beweren dat dit alles krankzinniger is dan het woord krankzinnigheid kan beschrijven, wordt nog net niet publiekelijk gevierendeeld op het marktplein, maar veel scheelt het niet.

Noem me ouderwets, of desnoods extreemrechts, maar als dit ‘politiek correct’ is, dan zegt het wat mij betreft uitsluitend iets over politiek, want correct kan het met de beste wil van de wereld niet genoemd worden. Ik stel me dan ook voor hoe een geschiedenisles er over honderd jaar uit zal zien. Hoe zal er dan over deze periode gedoceerd worden? En welke naam zal men eraan gegeven hebben? Ik vrees dat geen titel beter past dan ‘De Grote Dwaling’. Over hoe het toen zover kon komen, breken onderzoekers dan al honderd jaar het hoofd, maar tot op dat moment is het onverklaard gebleven. ■

Weer grootscheepse politieactie tegen vissers

Rypke Zeilmaker

Met niet minder dan 150 agenten deed de politie de afgelopen week een inval bij vijf vissers in Vliissingen. Uiteindelijk werden drie vis-handelaren gearresteerd, met de beschuldiging dat zij ‘ondermaatse vis’ zouden verhandelen. Dit houdt in, dat platvis werd verhandeld onder de toegestane minimum-maat van 27 centimeter. De recherche zou driekwart jaar hebben besteed aan het onderzoek. De invallen volgen op een rechtszaak eind maart, toen vijf Urker vissers voor een zelfde vergrijp moesten voorkomen. Zij kregen toen boetes tot 6000 euro voor het verhandelen van 3500 kilo ‘ondermaatse’ schol. In de rechtszaal hekelden de verdachten de doorgeslagen regelgeving. Daarbij doelen ze op de

zogenaamde ‘aandlandplicht’ voor bijvangst, waartegen de gehele vloot sinds 2015 protesteerde met haar daartoe opgerichte actiegroep EMK. De Europese Commissie verplicht hen sinds 2016 ook jonge onvolgroeide vis aan te landen, om die aan wal te vernietigen. Die maatregel zou vissers dan dwingen tot selectiever vissen. Eerder gooiden vissers jonge schol en tong nog terug in zee. Door de vissers, waaronder hun actiegroep EMK, wordt die vernietiging van ondermaatse bijvangst als nutteloze verspilling gezien. Of het Openbaar Ministerie haar zaakjes op orde heeft, valt gezien eerdere rechterlijke uitspraken afgelopen maand te bezien. Zo werd binnenvisser Thijs de Visser uit Klundert na vier jaar procederen, in hoger beroep door het Hof in Den

Haag vrijgesproken. Volgens de aanklacht door het Openbaar Ministerie en de NVWA, de handhavende tak van het ministerie van LNV, zou hij met illegaal vissen een miljoen euro hebben verduisterd. De Visser kreeg in 2019 een overmacht politie

Ondeugdelijke bewijsvoering door de NVWA-inspecteur

op bezoek inclusief huiszoeking door de FIOD. Maar het Hof oordeelde dat bij de aanklacht ondeugdelijke bewijsvoering was gebruikt door de NVWA-inspecteur. De Andere Krant besteedde in november 2022

aandacht aan de zaak van De Visser. Het Hof in Arnhem kwam afgelopen maand tot een eenzelfde conclusie, ondeugdelijk bewijs, in een zaak die al sinds 2015 diende tegen de vissersfamilie Frans (junior en senior) Komen. Zij zouden ook illegaal vis hebben gevangen, zo stelde dezelfde NVWA-inspecteur die ook De Visser vervolgde. Vader en zoon Komen stelden echter met visserijonderzoek actief te zijn geweest. Na eerdere vrijspraak door een lagere rechter, ging het OM in beroep. Daarop moest de familie meer dan zeven jaar procederen. Ze spendeerden tonnen en bouwden een dossier op van 1772 pagina's. Het Hof stelt nu vast, dat de processen-verbaal door de NVWA en het Team Milieu van de Politie onbetrouwbaar waren. De familie is ontslagen van rechtsvervolging. ■

IPCC NEGEERT HET GOEDE NIEUWS OVER HET KLIMAAT

Klimaatpanel van de VN shopt selectief in de wetenschap

Het IPCC, de klimaatcommissie van de Verenigde Naties, slaat met ieder nieuw rapport een alarmistische toon aan. Het zesde IPCC-rapport, dat onlangs met de publicatie van het Synthese Rapport werd afgerond en waarin vijf jaar aan klimaatwetenschap is samengevat, is daarop geen uitzondering. Stichting Clintel nam het rapport onder de loep en komt met vernietigende kritiek.

Peter Baeten, Karel Beckman

Wereldwijde temperaturen liggen op het hoogste niveau in 125.000 jaar, stelt het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). Er komen extreme temperatuurstijgingen en zeespiegelstijgingen aan. De schade door extreem weer als gevolg van klimaatverandering loopt steeds verder op. Het zijn inmiddels bekende thema's uit de rapporten van het IPCC, maar ze worden steeds zwaarder aangezet.

Volgens Antonio Guterres, Secretaris-Generaal van de VN, “bevindt de mensheid zich op dun ijs – en dat ijs smelt snel”. “De klimaatbom tikt”, voegde Guterres hier aan toe bij de presentatie van het rapport, dat hij omschreef als een “overlevingsgids om de klimaatramp te voorkomen”. We hebben een “quantum-sprong nodig in klimaatmaatregelen”. Vorig jaar zei Guterres “we zitten op een snelweg naar de klimaat hel – a highway to climate hell”.

Het belang van de IPCC-rapporten is immens. Ze worden door politici wereldwijd beschouwd als klimaatbijbel. Ondertussen komt er ook steeds meer kritiek op de IPCC-rapporten. De Amerikaanse energie-expert en voorvechter van kernenergie Michael Shellenberger noemt het IPCC in een recent artikel een verspreider van “desinformatie”. Hij wijst er onder meer op dat de Verenigde Naties al in 1989 voorspelden dat zonder drastische maatregelen al voor 2000 “hele naties” zou worden weggespoeld door de zeespiegelstijging. Het is een van de vele alarmistische toekomstvoorspellingen uit het verleden die niet zijn uitgekomen, stelt Shellenberger.

Het IPCC waarschuwt nu voor een stijging van 4,4 graden aan het einde van de eeuw. Dit terwijl de wereldwijde temperatuur in de eerste twee decennia van 2020 waarschijnlijk met 0,1 graden Celsius is gestegen. Volgens klimaatoloog Judith Curry

Het aantal klimaat-gerelateerde doden is zeer scherp gedaald

Illustratie: Wilfred Kap

bevatten de IPCC-rapporten genoeg goede stukken, maar geeft de *Samenvatting voor Beleidsmakers*, die sterk bepalend is voor het klimaatbeleid, een misleidend beeld. De Samenvatting “benadrukt zwak onderbouwde bevindingen, gebaseerd op extreme uitstoot-scenario’s en gepolitiseerde aanbevelingen voor uitstootreducties”. Zij wijst er bijvoorbeeld op dat de Samenvatting gewag maakt van mogelijke temperatuurstijgingen van 4 tot 5 graden, terwijl die gebaseerd zijn op de meest extreme scenario’s, waarvan het IPCC in een bijzin

toegeeft dat die onwaarschijnlijk zijn.

De Nederlandse stichting Clintel, in 2019 opgericht door emeritus-hoogleraar geofysica Guus Berkhout en wetenschapsjournalist Marcel Crok, heeft het jongste IPCC-rapport de afgelopen maanden aan een kritische analyse onderworpen en komt nu met een ‘tegenrapport’. Daarin concludeert Clintel dat het IPCC zich schuldig maakt aan ‘selectief shoppen’ in de wetenschap.

Die selectiviteit wordt onder meer geïllustreerd door de bewering van het IPCC dat de economische schade door extreem

weer, zoals orkanen en overstromingen, toeneemt door klimaatverandering. Bij dat soort beschouwingen moet rekening worden gehouden met het gegeven dat de bevolking en de welvaart in de wereld ook toenemen. Als er bijvoorbeeld meer mensen in een orkaangebied als Florida gaan wonen, in mooiere en duurere huizen, zullen er meer mensen, meer schade ondervinden van een orkaan.

Sinds 1998 hebben wetenschappers dan ook methodes ontwikkeld om de geleden schade te corrigeren voor welvaarts- en

Modellen overschatten toekomstige opwarming

Modellen overschatten daarmee ook toekomstige opwarming.

9 Het IPCC-rapport leunt in hoge mate op een extreem scenario. Het IPCC geeft in een bijzinnetje toe dat dit scenario onwaarschijnlijk is. Deze belangrijke observatie staat echter niet in de Summary for Policy Makers.

10 Het IPCC claimt dat een toename van klimaat schade niet zichtbaar is.

11 Het IPCC stelt dat de helft van de wereldbevolking (4 miljard mensen) ‘kwetsbaar’ is voor klimaatverandering maar laat na te vermelden dat in de afgelopen eeuw sterfte door extreem weer juist met meer dan 95 procent is afgenomen.

Andere conclusies uit het Clintel rapport

- 1 Het IPCC claimt dat het nu warmer is dan de laatste 125.000 jaar maar het rapport van Clintel acht deze conclusie onhoudbaar. In het begin van het jaar publiceerden een groep Europese wetenschappers een onderzoek waaruit blijkt dat het klimaat in de Alpen gemiddeld genomen veel warmer was dan nu in de laatste 10.000 jaar.
- 2 Het IPCC publiceerde een nieuwe ‘hockeystickgrafiek’, die stelt dat het nu warmer is dan de laatste 2000 jaar. Clintel stelt dat deze grafiek tot stand is gekomen door data te cherry picken.
- 3 Het IPCC claimt dat sneeuwbedekking op het noordelijk halfrond in alle maanden van het jaar een dalende trend vertoont.

Clintel stelt dat de langst beschikbare dataset juist een toename laat zien in de herfst en winter.

- 4 Het IPCC claimt dat de zeespiegel wereldwijd versneld zou stijgen, maar Clintel stelt dat de aanwijzingen daarvoor erg magar zijn en dat het IPCC onvolledige rekening houdt met natuurlijke fluctuaties.
- 5 Het IPCC lanceerde een tool waarmee je kunt bekijken wat de zeespiegel op jouw locatie gaat doen. Deze tool produceert echter een onwaarschijnlijke sprong in de zeespiegel in 2020.
- 6 Het IPCC stelt dat de zon vrijwel geen bijdrage heeft geleverd aan de opwar-

ming sinds 1850 maar negeert daarbij diverse reconstructies van de zonne-activiteit die wel een grotere bijdrage van de zon veronderstellen.

7 Het IPCC stelde dat de klimaatgevoeligheid (opwarming na verdubbeling van de CO₂-concentratie) waarschijnlijk ligt tussen 2,5 en 4 graden Celsius met een beste schatting van 3. Een onafhankelijke Britse onderzoeker deed de analyse van het IPCC over en kwam echter tot een veel lagere beste schatting van iets boven de 2.

8 Alle klimaatmodellen die het IPCC gebruikt produceren meer opwarming in de troposfeer dan metingen aangeven. Het IPCC is daar niet transparant over.

bevolkingsgroei. Een van de centrale figuren in dit vakgebied is de Amerikaanse wetenschapper Roger Pielke Jr., professor aan de University of Colorado in Boulder. In 2020 onderwierp hij de wetenschappelijke literatuur over normalisatie tussen 1998 en 2020 aan een review, die werd gepubliceerd in het tijdschrift *Environmental Hazards*. Pielke analyseerde 53 studies over schade door verschillende soorten extreem weer in verschillende delen van de wereld. Van al die studies was er slechts één die claimde dat er een stijgende trend is in economische schade door extreem weer, toe te schrijven aan klimaatverandering door de mens. Maar dat artikel is vervolgens *de enige studie van die 53* die wordt genoemd in het meest recente IPCC-rapport. Het goede nieuws uit de andere 52 studies wordt verzwegen.

Opmerkelijk is dat bevindingen zoals die van Roger Pielke, wel worden onderschreven in verscheidene eerdere rapporten van het IPCC: “Eerdere rapporten erkennen dat normalisatie van de schadebedragen noodzakelijk is en dat de (nominale) toename van de kosten voornamelijk wordt veroorzaakt door een grotere blootstelling van mensen en gebouwen aan de risico’s van extreem weer”, stelt Clintel. “Hier maakt het IPCC dus een zeer slechte beurt, hetgeen natuurlijk een heleboel vragen oproept. Hoe kon dit gebeuren? Wie heeft er besloten om dit zo te doen? Waarom zijn er geen protesten geweest van degenen die het rapport aan een review moesten onderwerpen?”

Dit is slechts één van de voorbeelden van selectief shoppen en andere verdraaiingen door het IPCC, stelt Clintel. Een belangrijk ander voorbeeld betreft het aantal ‘klimaatsslachtoffers’, dat wil zeggen, het mondiale jaarlijkse aantal doden door orkanen, overstromingen, hittegolven en andere extreem weer. Secretaris-Generaal Antonio Guterres van de VN beweerde in dit verband dat we “ons bevinden op de highway to climate hell met onze voet op het gaspedaal”.

Volgens het Clintel-rapport is deze bewering volkomen in strijd met de waarheid. “De Deense klimaat econoom Bjorn Lomborg heeft laten zien dat het aantal klimaatgerelateerde doden in de laatste honderd jaar zeer scherp is gedaald, van gemiddeld bijna een half miljoen per jaar rond 1920 naar enkele duizenden doden per jaar nu. Dat is een verbazingwekkende daling van 96 procent”, meldt het Clintel-rapport.

Deze belangrijke observaties komen uit een bekende database (EM-DAT) en zijn gepubliceerd in een *peer-reviewed* studie uit 2020. Extreem weer is inmiddels dus een relatief klein risico voor overlijden geworden. Als je het aantal klimaatdoden corrigeert voor de toename van de wereld-

bevolking in de afgelopen honderd jaar, is het risico op overlijden door extreem weer nóg spectaculairder gedaald: met 99 procent. “Toch is dit goede nieuws nergens te vinden in het meest recente VN-klimaatrapport; de publicatie van Lomborg uit 2020 wordt niet eens ergens genoemd. Het lijkt er op dat we meer opsteken van wat het IPCC niet vermeldt, dan van wat er wel wordt geschreven”, stelt Clintel.

Positieve berichten worden verstopt in de duizenden pagina’s

Door dit soort omissies “krijgen beleidsmakers een overdreven negatief beeld over klimaatverandering en de impact daarvan op de mensheid. Daarvoor is geen excuus. Het IPCC kent en noemt de EM-DAT database wel en Bjorn Lomborg is een van de meest zichtbare stemmen in het klimaatdebat. Het IPCC kiest er bewust voor om dit goede nieuws te negeren.”

Als er dan toch positieve berichten over het klimaat in het IPCC-rapport staan, dan worden ze verstopt in de krochten van de duizenden pagina’s. Net als Judith Curry constateert Clintel dat positief nieuws zelden of nooit de belangrijke Samenvatting voor Beleidsmakers halen. Zo wordt in het IPCC-rapport wel degelijk erkend dat extreme weergebeurtenissen als orkanen en overstromingen, niet aantoonbaar toemenen, maar daarvoor moet je wel zeer diep het rapport induiken.

Clintel wijst ook op de misleidende inzet door het IPCC van onheilspellende klimaat scenario’s. Deze worden gebruikt om voorspellingen te doen over het klimaat en als advies voor het beleid. Het IPCC heeft toegegeven dat bepaalde extreme scenario’s onwaarschijnlijk zijn geworden, maar ook deze uitspraak is weer diep verborgen in het klimaatrapport, waar hij waarschijnlijk niet wordt opgemerkt door beleidsmakers. “Toch constateren wij dat belangrijke delen van het rapport nog steeds de nadruk leggen op deze te hoge en onwaarschijnlijke scenario’s. 42 procent van de vermeldingen van scenario’s in het recente klimaatrapport, gaat over dit meest onwaarschijnlijke scenario.” ■

► Voor meer informatie: clintel.nl

‘Trucs’ die het IPCC gebruikt

- 1 Herschrijf op Orwelliaanse wijze de klimaatgeschiedenis. Het IPCC maakt het verleden kouder en minder variabel om zo te kunnen concluderen dat de huidige opwarming ‘uniek’ is.
- 2 Geef ‘goed nieuws’ over klimaatverandering (bijvoorbeeld geen toename klimaat schade) geen of zo min mogelijk aandacht in het rapport.
- 3 Benadruk in de Summary for Policy Makers alleen die dingen die een negatieve associatie oproepen (zoals de toename van hittegolven).
- 4 Introduceer nieuwe datasets tijdens de productie van het rapport die nog niet goed gecontroleerd zijn door collega’s en die jouw gewenste conclusie (bijvoorbeeld afname van sneeuw) ondersteunen.
- 5 Negeer papers van wetenschappers die niet de gewenste uitkomst hebben (zoals het volledige werk van de Amerikaanse wetenschapper Roger Pielke Jr.).
- 6 Als je een paper van een ‘kritische’ wetenschapper aanhaalt, doe dan niet of die paper de conclusie van het IPCC juist ondersteunt (terwijl dat feitelijk niet zo is).

SIETSKE BERGSMA

Armoedefetisj

Probeer maar eens een half uur op je kop tegen een muur te gaan staan, waarschijnlijk val je binnen een minuut al om. Een samenleving op de kop, echter, blijkt dat standje niet alleen heel lang vol te houden, maar tilt er ook nog lachend een arm bij op en zingt er een liedje bij. Het is zelfs mogelijk ondersteboven meerdere fanfarebands te dirigeren en zo de onnodige maar pijnlijke situatie waarin we leven – armoede onder kinderen, wantrouwen tegenover instituten en algehele onzekerheid – te overschreeuwen. Met regenboogvlaggen bijvoorbeeld, drag queens die naar alle waarschijnlijkheid binnenkort op de Unesco Werelderfgoedlijst komen, ‘warme truiendagen’ en natuurlijk, vers uit de koperen blazers: ‘de boze elite-complottheorie’.

Die deed deze week veel stof opwaaien, omdat de AIVD volgens een laatste rapport een “ernstige dreiging” ziet in de “meer dan 100.000 mensen in Nederland” die geloven in “een kwaadaardige elite die het volk wil onderdrukken”. De clown die dat voorlas spoot dikke foptranen van het lachen. “Wat een gekke mensen!” Maar het publiek sloeg vooral aan op het hoge aantal. Dat is bemoeidigend, klonk het. “We zijn met veel!” Daar moest ik dan weer om lachen.

Honderdduizend mensen die geloven in een kwaadaardige elite die het volk wil onderdrukken. We zijn met veel.

Het is een gekkenhuis waar we in zitten, en de waanzin overstemt al te lang en te vaak de realiteit van alledag, en die is ook dat we niet bestuurd worden door competente leiders, maar door pyromanen die overal een lucifer van maken en graag die waanzin orkestreren. Chaos als *backdrop*. Zelfs Tweede Kamerleden blijken nu volgens onderzoek op grote schaal (seksueel) wangedrag te plegen op medewerkers. De recente Thorbecke-lezing van Pieter Omtzigt is niets minder dan een lange grafrede voor de democratie. Maar Sigrid Kaag hijst (lieft elke dag) de regenboogvlag alsof ze de Reichstag heeft terugoververd op de ‘wie-zijn-die-mensen’.

Ik zou tegen de AIVD willen zeggen: het was nooit méér de intentie het volk te onderdrukken dan in deze tijd. Want die elite gaat nu zelfs zo ver het idee van elite te ontkennen, of het idee van onderdrukking zelf. Dan ben je wanhopig en kwetsbaar hoor. Dat je iets hardop toegeeft om het te kunnen psychologisieren als een waan. En hoopt dat mensen de geschiedenis vergeten zijn. Slim hoor, van de AIVD, maar in het loslippige gekkenhuis zegt ‘die elite’ inmiddels meer dan goed voor ze is (zoals dus met die 100.000 mensen, waar je dus best een nulleetje meer achter kunt zetten). Ze willen natuurlijk het liefst iedereen voor gek verklaren, maar dan wordt het wat ongeloofwaardig.

Onderdrukken van de massa is in feite ook het wezenskenmerk van een elite: om ‘de elite’ te kunnen zijn moet er iets op afstand worden gehouden. En erbij willen horen vraagt een zeker offer, loyaliteit aan de groep, zoals bijvoorbeeld acteur Huub Stapel en journalist Charles Groenhuijsen afgelopen week deden, door als hoerenmodaats verskleed in een tv-programma te gaan staan. Omdat het als “200 procent heteroman juist zo belangrijk is om alle mensen tegen je borst te drukken”. Hij bedoelde natuurlijk die enorme rubberen voorgevel waar Groenhuijsen ook nog in de kleedkamer mee op de foto ging. BN’ers onderdrukken zo ook een beetje zichzelf natuurlijk, met al dat vermederende gedoe, maar ze weten ook dat het publiek het nog veel erger heeft. Althans, dat denken ze.

Veel concreter en honderd procent complotvrij wordt die onderdrukking als we de nieuwste hobby van die “kwaadaardige elite” onder de loep nemen. Ik noem het hier maar even de armoedefetisj. De toenemende armoede en bestaansonzekerheid wordt niet alleen onder het tapijt geveegd, er lijkt ook een genoegen te bestaan over die ontwikkeling. Als ik de berichten uit Duitsland lees, waar nu weer een paar kerncentrales worden gesloten terwijl de economie instort, en er constant wordt aangestuurd op minder energiegebruik en minder gevarieerd eten, dan zie ik de ware aard van de linkse elite tot echte wasdom komen. De armoedefetisj, dat is de nieuwste hype. Het spel met het volk: hoe gemakkelijk zijn we van moderniteit en comfort naar bibberen in een “warme trui” te overreden? Ik raak er niet ondersteboven van, want het is inmiddels zo doorzichtig als wat: de armoede zit in de eerste plaats bij hen. En dan snap ik best dat je kwaad bent. ■

DeAndereAgenda

VOOR HET NIEUWE SAMEN LEVEN

Akasha van den Berg helpt je Zijn met wat is

Op haar 20e werd Akasha diep geraakt door satsang en meditatie. Vanaf dat moment verdiepte haar innerlijke onderzoek zich. Dit was de opening, de bevrijding, de wijsheid waar ze zo naar zocht. Nu helpt ze mensen al meer dan twintig jaar op hun pad van (bewustzijns)ontwikkeling.

“Innerlijk onderzoek en het diepe verlangen om te ontwaken en vrij te zijn heeft me vrijer, blijer, spontaner en eenvoudiger gemaakt”, vertelt Akasha. “Ik heb inmiddels meer dan twintig jaar ervaring in het begeleiden van groepen en individuen in meditatie en bewustwording. Sinds 1996 heb ik naast verdieping in non-duaaliteit een verscheidenheid aan trainingen gevolgd op het gebied van sjamanisme, healing Tao, systemisch werk en authentic play. Het ont-wikkelen, de wikkels van ‘wie we denken te zijn’ te doorzien is wat mij altijd heeft geboeid.”

Akasha geeft meditatie en qi gong in de natuur en individuele sessies waarin natuur en sjamanistisch, energetisch

en systemisch werk verweven worden. Ze is heel enthousiast over Authentic Play, een vernieuwende vorm van lichaamswerk die uitgaat van een simpel format: een mat op de grond, een timer en een paar basisregels. Je wordt uitgenodigd non-verbaal, zonder doel, in interactie met haar, je impulsen te volgen. Een speelse, interactieve meditatie om weer je authenticiteit te ervaren en te leven.

► Authentic Play ► Soest
► 13 mei ► 13:30 - 16:30 ► €40
► [zijnmetwatis.nl](#)

BOEK VAN DE WEEK

Tijdboek LuMens - Editie 2: Waarnemen

Tijdboek LuMens is een bundeling van visies om een nieuwe manier van leven te inspireren. Afgeven op het oude is eenvoudig, maar ‘Hoe dan wel?’ is vervolgens een veelgehoorde vraag. Daar zijn de schrijvers mee aan de slag gegaan in dit tweede deel met als thema waarnemen.

De artikelen zijn geschreven door en voor mensen die werken aan een nieuwe richting, vanuit menselijkheid en bezieling. De ene schrijver deelt haar levenswerk, de ander een recent visioen. Tezamen vormen ze een nieuw fundament om op te bouwen, geworteld in oude wijsheden en bevlogen van frisse inzichten. Dit maakt de tijdboeken waardevolle documenten om in huis te hebben voor nu én de jaren die gaan komen.

In de tweede editie van Tijdboek LuMens maak je een reis van ‘aannemen’ naar ‘waarnemen’. Wat je altijd voor waar hebt aangenomen, blijkt steeds meer te haperen. Onwaarheden komen aan het licht en aannames kloppen niet meer. Maar wat is dan wel ‘waar’? Hoe onderscheid je waarheid van illusie? Hoe diep gaan die illusies? Wat beïnvloedt, vormt, of vervormt jouw perceptie? Met bijdragen van onder meer: Henk Fransen, Willem Glausdemans, Willemijn Bessem, Jan Vingerhoets, Sander Compagner, Janneke Monshouwer, Ard Pisa, Maarten Oversier, Sanne Burger, Karen Hamaker - Zondag.

► Meerdere auteurs ► €28
► [dakl.nl/lumens-waarnemen](#)

Hart voor Humor featuring DJ Jean

Speciaal op Bevrijdingsdag pakt Hart voor Humor uit met een avond vol humor, gesprekken en live muziek. De comedy-show van Hart voor Humor met Jonathan Krispijn, Chris van der Ende, Paul Schoolderman, Wouter Meijs en Pieter Hordijk wordt gevolgd door een open tafelgesprek met DJ Jean over het vrije woord en humor. Met DJ Jean in ‘the house’ gaat er vervolgens natuurlijk ook gedanst worden. Een feestje om bij te zijn.

► Laren (Gld) ► 5 mei
► 19:30 - 01:00 ► €25
► [dakl.nl/hartvoorhumor-5-mei](#)

Workshopreeks Vrouwelijk leiderschap

Het vraagt extra aandacht, in deze tijd authentiek jezelf te zijn en je daarbij krachtig te voelen. Gun jezelf een verdiepingsgroep persoonlijk leiderschap met trauma release, shadow work, lifehacks, sisterhood, business support, community building en lichaamswerk. Tijdens deze vijfdelige workshopreeks voor vrouwen tussen mei en oktober ontspan je, laad je op en stap je vanuit kracht en kwetsbaarheid in je vrouwelijke leiderschapskwaliteiten. Er is plaats voor 25 deelnemers dus wees er snel bij.

► Zaandam ► vanaf 6 mei
► 10:00 - 17:00 ► vanaf €55 (donatiebasis)
► [dakl.nl/concious-events](#)

Nieuwe tijd, energetische landbouw & DNA

De nieuwe tijd roept vragen op. Wanneer je inzichten hebt in de huidige tijd kijk je met meer vertrouwen naar de toekomst. Wat gebeurt er met de energie? De trillingsfrequentie van de aarde heeft bijna overal invloed op, ook op onze eigen energie. Door de inzichten die Stef Freriks verkreeg, mede door channeling, kan hij uitleg geven over aankomende veranderingen. Ook steeds meer landbouwers gaan energetisch werken. Je kunt tijdens deze avond ook zelf onderwerpen inbrengen en vragen zijn welkom.

► Wognum ► 3 mei ► 19:30 - 22:00
► €15
► [dakl.nl/lezing-stef-freriks](#)

Lezing bitcoin Amersfoort

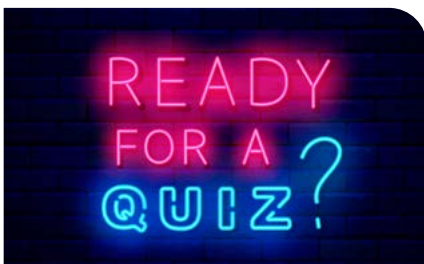
Amersfoort voor Vrijheid wil ondernemers en inwoners informeren over alternatieve betaalmiddelen. Wat zou bitcoin voor jou kunnen betekenen? Is het veilig? Zou het lokale handel kunnen stimuleren? Alles wat je maar zou willen weten over bitcoin komt aan bod. Nu bitcoin in steeds meer landen in opkomst is en het in sommige landen al als wettig betaalmiddel wordt ingezet, is het verstandig om hierover geïnformeerd te worden als alternatief/reddingsboei bij invoering van een mogelijke CBDC (Central Bank Digital Currency).

► Amersfoort ► 6 mei ► 13:00 - 17:00
► Gratis ► [dakl.nl/lezing-bitcoin](#)

In gesprek met Mattias Desmet

Gooi in Verbinding organiseert een interessant gesprek tussen Maurice van Ulden, bekend van bickbx en De Andere Krant, en Mattias Desmet, de Vlaamse professor en schrijver van het boek ‘De psychologie van totalitarisme’. De in zijn eigen land in opspraak geraakte Desmet zal in een open gesprek toelichten hoe de laatste jaren voor hem zijn verlopen en wat hij nu ziet gebeuren in de wereld. Het gesprek is in de middag of in de avond te volgen.

► Blaricum ► 28 april ► 13:30 - 16:30 en 19:00 - 22:00 ► €29,50
► Aanmelden middag: [dakl.nl/desmet-gooi-1](#)
► Aanmelden avond: [dakl.nl/desmet-gooi-2](#)

De wakkere wappie quiz met afterparty

De allereerste editie van de meest wakkere quiz van België. Hopelijk ben je na de wappie quiz nog wakker genoeg, want er is ook een afterparty tot in de late uurtjes. Je kunt je inschrijven per groepje van maximaal vijf mensen. Hoe de quiz verloopt laten de wakkere medewerkers bij de ingang weten. Het wordt in ieder geval een avond om niet te vergeten.

► Ingelmunster (België) ► 6 mei
► 19:30 - 02:30 ► €15
► [dakl.nl/wappie-quiz](#)

De Uelenspieghel

De Uelenspieghel is een bijzondere krachtplek in de bossen van Drenthe. Een plek om te ontmoeten, verstillen, verbinden en het leven te vieren in de natuur. Er is momenteel een natuurramp, retreat-plek en er worden regelmatig lezingen, workshops, evenementen en bijeenkomsten georganiseerd.

De missie van de Uelenspieghel is het creëren van een bruisende, scheppen-de ontmoetingsplek waar creatie centraal staat in de vorm van evenementen, ambachten, ceremonies, spiritualiteit, koken, muziek, dans en andere vormen van (beeldende)kunst. Een baken dat uitstraalt hoe wonderschoon, mooi en waardevol de wereld is en kan zijn wanneer er harmonie en samenwerking is tussen mens, dier en natuur en een plek waar mensen kunnen ontmoeten, delen, groeien, verbinden en genieten.

► Uffelte ► 30 april ► 18:00 - 22:00
► €17,50 (€7,50 extra voor eten)
► Info & aanmelden: [dansen.uelenspieghel@gmail.com](#)
► [uelenspieghel.nl](#)

Het terrein ligt aan de rand van een stiltegebied, met prachtige bossen en wilde natuur. Er is een tuin van overvloed en een bos vol vruchten met een ecologische footprint zo groot als het terrein. Er worden verschillende interessante

Baanbrekers: Ad Broere

Het vrije media- en bewustzijnslandschap heeft er de laatste 3 jaar honderden websites, podcasts, video kanalen, bloggers en vloggers bijgekregen. Er zijn echter mensen die al veel langer bezig zijn als het gaat om eerlijke berichtgeving en het verspreiden van bewustzijn. Hun websites en archieven bevatten een enorme schat aan informatie. In de serie Baanbrekers laten we deze bewustmakers van het eerste uur aan het woord.

Peter Toonen

De sinds kort als ex-Amsterdammer op het Drentse platteland woonachtige Ad Broere (1948) is econoom, onderzoeker, sinds 2007 auteur van vijf boeken en publicist van vele artikelen voor allerlei blogs en bladen. Ad Broere wordt meestal geassocieerd met zijn kennis en verhalen over geld en een renteloos geldstelsel, en was in 2014, een van de drie initiatiefnemers van Burgerinitiatief Ons Geld. Het theaterstuk ‘Door de bank genomen’ van De Verleiders werd mede door zijn boek ‘Geld komt uit het Niets’ geïnspireerd. “Toch kijk ik nu anders naar geld als in die tijd”, vertelt Broere. “Destijds was ik vooral voorstander van de invoering van complementair geld zoals de Florijn, dus ‘eigen’ en lokaal geld dat speculatie- en rentevrij is. Maar nu ben ik van mening dat er een totale omkering nodig is van ‘geld’ naar ‘waarde’.

We blijven praten over geld en de huidige (foute) geldsystemen, die we dan moeten vervangen door andere, nieuwe geldsoorten, maar we moeten eerst maar eens goed nadenken over wat ‘waarde’ betekent. En dan loslaten dat we dit per se in geld moeten uitdrukken. Geld ontstaat in de transactie tussen twee personen. De ene persoon koopt brood en de ander (de bakker) geeft die ene dat brood en doet dit in ruil voor geld. Maar als je geld als zodanig weghaalt, geeft de klant een zogeheten ‘I owe you’ aan de bakker, een belofte of verplichting om dezelfde waarde of een hogere waarde dan dat brood terug te geven. De nadruk ligt dan op de waardecreatie tussen twee partijen en hoe zij daar mee om willen gaan. Dus die bakker heeft het vertrouwen dat er voor zijn gebakken brood iets terugkomt. Dat kan twee euro zijn, maar ook wat anders. Bijvoorbeeld tien mycel.”

Mycel? “Dat woord komt van mycelium, een netwerk van schimmel-

draden (waarmee een schimmel (of spore) ondergrondse verbindingen legt tussen organismen zoals tussen de bomen in een bos, en waarmee het voedsel en informatie deelt, red.). Twee jaar geleden was ik met een kleine groep mensen nog bezig met een initiatief ten behoeve van het opzetten van een parallelle economie. We hadden een bestuur en stonden ingeschreven bij de KvK als platform voor nieuwe initiatieven op allerlei maatschappelijk terreinen. Maar het bleek te beperkt te zijn en te veel ingekapseld in de bestaande maatschappelijke structuren. Het huidige MyCells is dat niet. We hebben geen bestuur, geen hiërarchie; we bieden slechts faciliteit aan diverse issues zoals gezondheid, voeding of systemen van noodcommunicatie. En we werken daarbij met mycel als verkningsstelsel, als hulpmiddel voor onderlinge transacties.

Onlangs hielden we in Nijmegen een live bazaar met simulaties om hiermee te oefenen. Mijn punt is dat je met zoiets als de Florijn je (nog) niet los bent van de euro. En het blijkt moeilijk om mensen überhaupt los van geld te laten denken, dat je gewoon schoenen meekrijgt uit de schoenwinkel zonder af te rekenen met geld, maar met een vordering op de bank (want het geld is in feite van hen). Ik heb liever een vordering op mijn buurman, dan op een bank.” Zijn vijf

hun systeem te stappen en hun geld niet meer te gebruiken, niet mee te gaan met die hypnose. Het gaat erom dat mensen in vrijheid hun keuzes kunnen maken over wat voor hen waarde schept. We zijn nu bezig met het maken van een korte animatiefilm door Studio Mosquito over die omkering van geld naar waarde. Vanaf juni gaan we het land in en live met publiek oefenen met dit systeem. Je kunt dan vanuit allerlei beroepen ervaren met ‘I owe you’ kaartjes hoe je onderling tot transacties komt.” ■

► [adbroere.nl](#)
► [mycells.net](#)

FILMTIP

The Game changers

In deze documentaire uit 2018, geproduceerd door grote namen zoals James Cameron, Jackie Chan en Arnold Schwarzenegger, neemt Ultimate Fighting Champion James ‘Lightning’ Wilks je mee op zijn reis van herstel na een zware blessure.

Als kind was Wilks geobsedeerd door Bruce Lee en op latere leeftijd werd hij een succesvolle Mixed Martial Arts (MMA) vechter. Tegenwoordig is hij instructeur voor het Amerikaanse leger, waaronder de commandotroepen van de Navy SEALs. Hij ziet het menselijk lichaam als: “Een krachtige machine die het potentieel heeft te excelleren op vele vlakken, zoals kracht, snelheid, uithoudingsvermogen en herstel. Totdat ik tijdens training een zware blessure opliep, had ik nooit gedacht dat dit potentieel veel te maken had met voedsel, dat zag ik voornamelijk als calorïen en eiwitten”.

Omdat Wilks zes maanden lang niet kon trainen, ging hij onderzoeken wat het optimale dieet voor herstel was. Hij kwam daarbij een studie naar het leven van Romeinse gladiatoren tegen, waaruit bleek dat deze ultieme vechters vrijwel geen vlees aten. Hij vond dit maar vergezocht, omdat hij er nog steeds van overtuigd was dat dierlijke eiwitten nodig waren om spieren op te bouwen, energieniveau hoog te houden en te herstellen van blessures. Wat hij daarna ontdekte zette zijn wereld op zijn kop.

► Regie: Louie Psihoyos ► Speelduur: 80 minuten
► Netflix: [dakl.nl/game-changers](#)

Verder vooruit in de tijd

Lezing Thuis in het voorouderlijk huis

► 10 mei ► Zeyen
► [innerlijk-besef.nl/oversier](#)

Lezing Het pillenprobleem vs. Big Pharma

► 19 mei ► Laren
► [dakl.nl/meilezing-dickbijl](#)

Festival Eigendom Anders

► 22 mei ► Vinkeveen
► [eigendomanders.nl](#)

INTERVIEW

UITEINDELIJK WIL IEDEREEN GEZOND EN GELUKKIG ZIJN

Zeven krachtige motivaties om je eetstijl te veranderen

‘Voel je je nou echt beter als je gezonder eet?’ Gek toch eigenlijk, dat we het raar zijn gaan vinden dat een natuurlijke eetstijl (onze basisbehoeftes) ons goed laat voelen? Tegenwoordig geloven we er niet meer in en griepen we naar medicijnen of fast food. Jammer, want het zou zoveel beter kunnen zijn.

Gretha Adriana Martina

Ik ga even terug in de tijd naar het moment van mijn eetstijlverandering van het reguliere westerse dieet naar het maken van gezondere en bewustere keuzes. Mijn ontbijt/lunch bestond uit koffie/thee/melk, witbrood van de Albert Heijn met vleesbeleg, kaas of ei. Ik dronk over het algemeen veel sap en ijsthee uit pakken, zo nu en dan Fanta, cassis en Sprite. Vrijwel geen water. Ik at gemiddeld vijf keer per week vlees, twee keer vis. Soms wat fruit, soms wat groente. Over het algemeen snoepte ik niet veel, maar ik hield wel van chips, koekjes en zo nu en dan een ovenpizza. Tijdens het stappen konden er wel wat wijntjes of whisky-colaatjes in.

In een jaar tijd is mijn dieet langzaam verschoven naar een gezonder dieet. Begin 2011 kwam het besef dat ik erg ongezond at. Sinds december 2011 begon ik met een vegetarische leefstijl. In mei 2012 richtte ik me op veganisme. Ik heb het hier voornamelijk over het voedingsaspect: geen dierlijke producten nuttigen. Tegenwoordig drink ik alleen nog maar water, gefermenteerde en versgeperste sappen en verse kruidenthee. Ik drink liever geen koffie en alcohol. Ruim een jaar lang at ik voor 90 procent veganistisch. Met uitzonderingen daar gelaten (de 10 procent). Die periode heeft mijn lichaam zwaar ontgift en gereinigd. Ik voelde mijn zintuigen versterken en ik zat lekkerder in m'n

vel. Dat dat überhaupt kon had ik me vóór 2011 niet kunnen bedenken, want ik was jong en voelde me eigenlijk wél prima, dacht ik.

In 2014 kwam er langzaam een verschuiving naar een OERdieet, waarin ik weer rauwe dierlijke producten, zoals rauwe kaas, rauwe melk en ei aan mijn dieet toevoegde en biologische lokaal grasgevoerd vlees van de boer. Van tijd tot tijd vraag ik mezelf: wat heb ik nodig, wat voelt goed,

Van tijd tot tijd vraag ik mezelf: wat heb ik nodig, wat voelt goed, waar ligt mijn behoefte?

waar ligt mijn behoefte? En ook zeker het doen van research en op de hoogte blijven van de huidige ontwikkeling, kennis en wijsheden. Het is heel gemakkelijk over een ander te oordelen en tegelijkertijd zelf geen verantwoordelijkheid te nemen voor je leefstijl. Vroeger snapte ik niks van vegetariërs of veganisten. 'De dieren worden toch wel geslacht, wat maakt het uit dat ik vlees eet, ik maak het verschil niet.'

Het tijt keerde toen het besef kwam hoe ongezond veel producten voor 'mijn'

lichaam zijn. En dan heb ik het niet alleen over zuivel en de niet-biologische dierlijke producten, maar ook over bewerkt voedsel, E-nummers, suiker et cetera. Ik was ervan geschrokken dat ze in de supermarkten zoveel troep mogen verkopen (ook nog vaak onder 'gezondheidsclaims', bijvoorbeeld het 'Kies bewust'-logo). Ik ben heel eigenwijs en kritisch van aard, mijn eetstijlverandering is dus niet zomaar uit de lucht komen vallen. Ik heb heel veel onderzoek verricht en heb veel ontdekt waar de gemiddelde mens zich niet bewust van is. Het ging nu om mijn lichaam, dat betekend dat ik zelf het verschil kon maken.

Dit was voor mij het moment dat ik uiteindelijk de verantwoordelijkheid nam, zelf bewust mijn keuzes te maken en zelf bewust voor mijn lichaam en geest te zorgen. Veranderen is niet gemakkelijk, het is eng – je stapt uit die warme en veilige comfortzone in een onbekend gebied, alsof je opnieuw moet leren lopen. Het allerbelangrijkste is dat je weet waarom je het doet. Doe het voor jezelf, laat het komen vanuit een intrinsieke motivatie. De moeilijke aspecten waren voor mij vooral de verschuiving van gemiddelde Nederlander naar 'alternatief', vooral in je omgeving zal niet iedereen dit begrijpen. Het psychische aspect dus. Veel vragen en onbegrip kun je op je af krijgen. Hierdoor kun je twijfelen aan jezelf. Doe ik wel het juiste? Wil ik luisteren naar mezelf en mijn lichaam of luister ik naar de ander om erbij te horen? Er start een transformatieproces waarbij je jezelf vaak nog beter leert kennen. ■

► dakil.nl/leefbewust
► dakil.nl/leefbewust-member

Mijn zeven belangrijke motivaties om van eetstijl te veranderen

1. Het goede gevoel dat je krijgt door je leven in eigen handen te nemen.
2. De rare kwaaltjes die je voor lief nam, verminderen of verdwijnen: buikpijn, buikkrampen, verkouden, hoofdpijn, uitslag et cetera.
3. De helderheid in je gedachten, alsof je van sluimerstand naar 'AAN' wordt gezet. Voor mij voelde het als een soort 'Einstein-gevoel', alsof je alles om je heen ineens beter ziet (letterlijk) en op een dieper niveau begrijpt.
4. Je zintuigen versterken en je bewustzijn verruimt.
5. Je energieniveau stijgt en je ervaart een betere balans in je gemoedstoestanden.
6. Je ontdekt een nieuwe wereld boordevol echte voeding in plaats van vulling. Nu ontdek je pas wat écht lekker eten is.
7. Je motiveert anderen (vaak onbewust) naar een gezonde leefstijl.

En deze lijst kan eindeloos aangevuld worden. Dus waarom niet volop genieten en goed voor ons lichaam en geest zorgen? Maak eens andere keuzes. Het is enorm bevrijdend.

WAT KUNNEN WIJ ZELF (36)

Een bijzonder talent (2)

ARJEN PASMA

We waren onderweg met de camper. Rondje Nederland en we begonnen met een rondetafelgesprek bij Psycho Eindhoven over een mogelijke bijdrage van homeopathie in de GGZ. De beste vraag die ik die middag hoorde was: “Hoe kan er een brug geslagen worden tussen wat de homeopathie te bieden heeft en het reguliere GGZ-bedrijf?” Mijn antwoord was: “Hier aan tafel”. De sfeer was buitengewoon warm. De ‘tafel’ leed aan de wachttijsten. Ongelooflijk bij een budget van zo’n 100 miljard, waarbij de pHARMaceutische industrie nog vele miljarden winst maakt.

Vervolgens reden we naar Dordrecht, deden daar een second opinion voor een kind in verwarring, bezochten de stad op een grijze dag, dus ook de kerk in en de toren op. Het is de kerk van de StatenVertaling (synode 1618/1619) en in 1637 was het boek klaar. Ik herinner mij nog dat mijn grootvader, Arie van Doorn, uit die bijbel las, twee maal per dag. Hij bad met naamvallen over Gods zorg omtrent ‘mensen der aarde, de dieren des velds en de visschen der zee’. Ik kom straks terug bij deze kleine/grote boer uit Aarlanderveen.

Na een tussenstop bij mijn broer, hij werd 80 jaar, wachtte mij een verrassing in Bergen (NH), want in het huis van een dierbare collega (heerlijke wijn en een ‘lang ontbijt’) lag daar op een plank met mooie spulletjes een Statenbijbel. Ooit de huisbijbel van de vader van mijn gastheer. Mooie platen, dat zeker. Of ik belangstelling had, “want op Marktplaats was geen interesse”. “Jazeker!” Ik pakte het boek, zocht Psalm 23 en las onder andere: “Al ging ik ook in een dal der schaduwen des doods, ik zou geen kwaad vreezen, want Gij zijt met mij; uw stok en staf, die vertroosten mij. Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, tegenover mijn tegenpartijders. (...) Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen al de dagen mijns levens; en ik zal in het huis des Heeren blijven in lengte van dagen.” Die ‘tale Ka-naans’ is voor velen na 1637 de taal geweest die dagelijks gelezen werd en was het bindend element (vaak het enige boek in huis) voor vele bewoners der lage landen.

Mijn opa ligt begraven op die verstilde begraafplaats in Aarlander-veen, niet te missen, middenpad, halverwege, aan de linkerkant. Op de steen staat: ‘Zoo ik niet had geloofd...’ (Psalm 27, vers 13). Lees de hele psalm en daar staat dan waarop hij vertrouwde. Natuurlijk, hij geloofde, maar in de kern ging het om iets anders. Het rotsvaste geloof was bij hem nooit angst of compensatie van enig tekort. Bij hem was het zelfvertrouwen. Waar anderen niet durfden of zich schaamden zich uit te spreken, daar ging hij op bezoek, bij armoede, bij ‘besmettelijke ziekten’, ook in tijden van diep verdriet bij een gezin: een overleden kind. Verdriet begreep hij: mijn moeder was ‘Marrigje 2’(*). Nooit bang voor ziekte, hij luisterde, hield, troostte, las uit dat boek, vouwde de handen. Nooit maakte hij enig onderscheid. Dat was zijn gang naar ‘elke wijk, elke deur, elke arm’ en er lopen er nu nog een paar rond die daarvan wel wat kunnen leren.

Dát is wat ik bedoelde met “een bijzonder talent wat door ons wenst te spreken”. Misschien verwachten we het van een nieuwe politicus of een minister die... of een koning die eindelijk nakomt wat er in de galerij van de Raad van State geschreven staat. “Neen het, geenszins!” Het ‘bijzondere talent’ spreekt door ons als wij iets leren van de stilte, van het luisteren naar wat er werkelijk toe doet, hoe wij ons gewone dagelijkse werk doen, aandacht geven aan wat wij lezen, hoe wij ons informeren, naar wie wij luisteren, waar en hoe wij de boodschappen doen, rustig doorgaand met ons eigen leven en – daar waar het kan – terzijde schuiven wat de machthouders ons voorhouden aan vermeende vette worsten zoals een met 100 euro gevulde CBDC-chip om ons voor hun karretje te spannen.

Helaas, Klaus, Bill, Mark, Maxima, Sigrid en al die anderen die ‘valsch getuigenis spreken tegen hunnen naasten’ en ons met leugen en bedrog in het gareel proberen te krijgen en te houden: wij zijn niet bang te krijgen en onze zielen zijn niet te koop. Het dat moge diep zijn, maar wij zullen niet zwijgen. Het vertrouwen in onszelf is groot. En les die ik leerde van die boer uit Aarlanderveen, die kleine man met dat grote hart. ■

(* Over Marrigje 2. Marrigje 1 is de oudste dochter van mijn opa. Marrigje (1), ruim 2 jaar, is tijdens het Bijbellesen van tafel gelopen, naar buiten, bij de sloot. Erin gevallen. Verdrongen. Groot verdriet en zelfverwijt bij mijn opa. Daarna werd weer een dochter geboren. Ze noemden haar Marrigje, mijn moeder. Er is nooit over Marrigje 1 gesproken. In 2007 overleed mijn moeder. Mijn schoonzus, de vrouw van mijn broer, had een preek-consent in de kerk: ze mocht kerkdiensten leiden. Bij de rouwdienst om mijn moeder heeft zij ook Marrigje 1 herdacht met alles wat wij van haar wisten. Het was doodstil in de kerk.

► Arjen Pasma is natuurgeneeskundige en homeopaat.

► Dit is deel 36 in een serie columns met als thema: Wat kunnen we zelf.

DOE HET ZELF

Vega, vlees, groente, fruit, fruitafval, botten... Maar laten we hier ooit over vis? Terwijl de meeste mensen wel een fles vissaus in de kast hebben staan. Die, als het goed is, maar twee of drie natuurlijke ingrediënten heeft. Dan zou je het toch ook zelf moeten kunnen maken, zou je denken. Dat klopt. Darum, aan de slag. Voor vissaus, oftewel... garum.

Darum! Garum.

Saskia Frederiks

Vissaus is een heerlijke smaakmaker, bijvoorbeeld door een Aziatische curry, zilde gerechten, in soepen, sauzen, marinades of dressings. De kant en klare vissausen variëren in smaak en kwaliteit, die uiteraard bepaald worden door de ingrediënten. Als je het zelf maakt, heb je hier dus volledige controle over. Het stelt je in staat duurzaam gevangen vis te kopen, de vissoort te kiezen en geen geraffineerd maar voedzamer zeezout te gebruiken. Allemaal pluspunten. Maar. Er is een maar. Of eigenlijk twee, maar de tweede verkap ik verderop pas. De ‘maar’ betreft het op twee na belangrijkste ingrediënt: geduld.

Van oorsprong wordt vissaus gemaakt van vis die in de warme mediterrane zon gefermenteerd is. In plaats hiervan kunnen we bijvoorbeeld ook een yoghurtmaker gebruiken (ca. 40 graden Celsius). Of we nemen genoeg met iets minder warmte en zetten het op een wat hogere, warmere plek zoals bijvoorbeeld op een hoge koelkast. Vette en hele vis leent zich het beste voor vissaus, inclusief organen omdat die voor de fermentatie nuttige enzymen en bacteriën bevatten. Denk daarvoor bijvoorbeeld aan ansjovis of makreel. Neem drie keer zoveel vis in volume als je over wilt houden aan de saus. Het percentage aan (jodiumvrij) zout is bewust hoog om ongenode bacteriën of parasieten uit te schakelen.

Het fermentatieproces is mooi om te zien. Het is al snel zichtbaar dat het zout de vis begint op te lossen en de sappen vrijkomen. Aanvankelijk moet er nog wat geroerd worden, maar daarna doet de tijd z'n werk. Waarbij meer tijd de smaak ten goede komt. Je kunt het zelfs tot een jaar laten fermenteren als je dat wilt. Wanneer de vis opgelost is, op de graten na, kan het verder verwerkt worden. En dan komen we toch aan bij die tweede ‘maar’. Het zeven. Dat zaakje is nogal ‘fishy’. Het kost tijd en het geurt sterk. Goed ventileren dus. ■

RECEPT VOOR VISSAUS

Nodig
• Vette vis
• Zout

Bereiding

1. Weeg de vis.
2. Snijd de (hele) vis in stukken en doe deze in een beugelpot ('Fido Bormioli' bijvoorbeeld).
3. Neem 21% van het gewicht van de vis, en weeg dat af aan zout.
4. Voeg dit toe aan de pot en roer goed.
5. Zet het op een warme plek.
6. Roer dit aanvankelijk 2x per dag.
7. Laat het minstens twee of drie maanden fermenteren, totdat de vis is opgelost en de graten over zijn. Dat kan wat langer duren bij fermentatie op kamertemperatuur.
8. Zeef het vocht net zo vaak tot het helder is. Neem de tijd, het moet goed uitlekken. Kijk of je het goed kunt afdekken zodat je ondertussen iets anders kunt doen.
9. Giet over in een schone fles en bewaar dit op kamertemperatuur.

RECEPT VOOR BOTERHAM MET BOOMBLAD

Benodigdheden

- 1 handje boombladeren
- 1 boterham
- 1 plak kaas
- 1 tl lemon curd
- eventueel roomboter

Bereiding

Pluk wat jonge boombladeren naar keuze. Was ze, dep droog en snijd fijn. Leg dit op een met boter besmeerde boterham, doe er kaas eroverheen en smeer er een lepeltje lemon curd op. Mmmmm.

Veel boombladeren zijn eetbaar, naast vaak ook de boombast, bloemknoppen, bloemen, cambium, vruchten en zaden. Het sap van berk, esdoorn, linde en plataan is drinkbaar en kun je eventueel ook inkoken tot siroop. Over alle medicinale

De Plukagenda – Boombladeren

Belinda van Doorn

Een boom is een plant, maar dan veel groter, met een stam van hout die een eind boven de grond takken krijgt en een kroon van takken en bladeren heeft. Een struik daarentegen, krijgt net boven de grond takken en wordt ook nooit zo hoog. Het verschil is soms lastig omdat sommige soorten groeien als struik of boom. Wereldwijd schijnen er drie biljoen bomen te zijn (ik heb ze niet geteld), dat zijn 422 bomen per mens. In Nederland 160 miljoen of negen per inwoner, waarvan 52 procent naaldboom is (de 5 meest voorkomende: grove den, douglasspar, Japanse lariks, fijnspar en Corsicaanse den) en 48 procent loofboom (de 5 meest voorkomende: berk, beuk, eik, els en populier)

eigenschappen/toepassingen van boombladeren kan je een dik boek schrijven. Met 500 woorden ter beschikking is dit hier schier onmogelijk.

In april en mei kan je van de volgende bomen de bladeren (en/of bladknoppen, jonge scheuten) oogsten. Beukenblad, fris zuur van smaak en rauw op brood, in salade of gekookt in stampotten te gebruiken. Berkenblad, lichtbitter van smaak en rauw op brood, gekookt met ander groente, in soep, stampott, stoofschotel of als vulling te gebruiken. Esdoornblad smaakt zoet en kun je rauw in salade, in soep, stoofpotten, stampotten, in kroketten of met andere groenten samen nuttigen. Meidoornblad en bloemknoppen hebben een fijne noot- tot amandelachtige smaak en zijn rauw in (aardappel)salades erg lekker. Ruwe berkblad smaakt een beetje bitter en is rauw in salade, op brood met kaas of met gekookte groente te gebruiken.

Ook naaldbomen kun je gebruiken. Van de grove den, lariks (enige naaldboom die zijn naalden verliest), spar (fijnspar, grote zilverspar en douglasspar) kun je de naalden en kleine, kegelvormige en lichtgroene vruchtjes/knoppen verwerken als siroop, gelei, in azijn, gemar-neerd of gedroogd en gemalen als smaakma-

ker in zoete en hartige gerechten (bijvoorbeeld brood, koekjes, ijs, vlees en aardappelen).

Boombladeren worden gedroogd ook gebruikt als (medicinale) thee (zoals de meidoorn) en in tabakmengsels. Verse bladeren in kruidenwijn en likeuren (onder andere beuk, eik, meidoorn en walnoot). ■

Boombladeren/naalden bevatten onder andere vitamine C, bitterstoffen, etherische oliën, flavonoiden, looistoffen, saponinen en slijmstof-fen.

Alle planten/bomen die ik beschrijf zijn wijdverspreid en staan niet op de Rode lijst (beschermd). Met een plantenboekje met foto's en eventueel een plantendeterminatie app, komt u een heel eind.

► **Interesse in een wildplukwandeling (kookworkshop) bij jou in de buurt (Nederland/België): tegen een kleine vergoeding kom ik graag naar je/jullie toe om mijn kennis te delen.**

► **Telegram: t.me/Wildplukbibliotheek**

IS HET JURIDISCH-MEDISCHE ‘HERSENDOOD’ OOK WERKELIJK DOOD?

“Nederlandse protocollen voor orgaan-donatie rammelen aan alle kanten”

Fotografie: Tyler Olson

Het Comité Orgaandonatie Alert roept minister van VWS Ernst Kuipers op, de protocollen rond orgaandonatie te herzien. Onder de huidige regels is het wettelijk toegestaan vijf minuten nadat er geen bloedcirculatie is vastgesteld, organen uit het lichaam van de donor te verwijderen. Volgens Annet Wood, activiste bij het Comité Orgaandonatie Alert is het stervensproces dan nog omkeerbaar. “Bijna niemand weet dat je nog leeft als je organen worden verwijderd.”

Ido Dijkstra

Er zijn twee manieren van orgaandonatie. Van Donation after Brain Death (DBD), donatie na hersendood, is sprake als een neuroloog of neurochirurg constateert dat er “geen elektrische activiteit in de hersenen is” en “geen bloed meer door de hersenen gaat”, aldus de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS). Als een neuroloog of intensivist vastlegt dat de bloedcirculatie 5 minuten is stilgevalen en overgaat tot orgaandonatie, dan heet dat Donation after Circulatory Death (DCD). In beide gevallen is “iemand medisch gezien én voor de wet overleden”, aldus de NTS.

Na “uitgebreid onderzoek” concludeert Annet Wood van het Comité Orgaandonatie Alert dat zowel ‘dood door circulatoire criteria’ als ‘hersendood’ in werkelijkheid slechts juridisch-medische termen zijn. “Geen enkel mens is echt dood als hij hersendood is verklaard, of als vijf minuten circulatiestilstand is waargenomen. Hij of zij bevindt zich in een stervensproces dat nog omkeerbaar is. Het is nooit bewezen dat bij afwezigheid van hersenactiviteit ook het bewustzijn afwezig is”, vertelt Wood. Zij haalt het voorbeeld van de Amerikaan Zack Dunlap aan, die in 2008 hersendood werd verklaard, werd voorbereid voor orgaandonatie, maar bij aanraking met het scalpel

zijn voet terugtrok. Na herstel gaf hij aan alles te hebben gehoord, maar door de aard van zijn letsel niet in staat was te reageren. “Er zijn nog tientallen van dit soort gevallen bekend”, stelt Wood, die zich ook gesteund weet door dr. Joseph M. Elbe, president van de Catholic Medical Association in Tulsa (VS) en gepensioneerd narcotiseur dr. Heidi Klessig. “Een hersendode kan absoluut nog pijn ervaren”, stellen deze medici. Volgens de belangenorganisatie, die al jaren strijdt voor betere voorlichting van orgaandonateurs, rammelen de Nederlandse protocollen voor orgaantransplantaties aan alle kan-

doel, waarmee de circulatie mechanisch hersteld is. Wel dient men er dan voor te zorgen dat bloedstroom naar de hersenen volledig wordt afgesloten”, vertelt Wood. Opmerkelijk is dat in andere landen strengere protocollen gelden. Zwitserland heeft bij circulatiestilstand een wachttijd van 10 minuten, in Italië 20 minuten en in Duitsland zelfs 3 uur. “Dan zijn de organen niet meer bruikbaar voor transplantatie. De artsen in Duitsland zijn van mening dat de donor na 5 minuten circulatiestilstand niet hersendood is en dat de donor door het herstarten van de circulatie weer kan worden gereanimeerd.

“Geen enkel mens is echt dood als hij hersendood is verklaard, of na vijf minuten circulatiestilstand”

ten. Toch is in Nederland het DCD 5 minuten wachttijd-protocol op 23 januari 2020 officieel vastgelegd in de wet. “Het lichaam wordt bij DCD met grote spoed naar de operatiekamer vervoerd. In de operatiekamer (OK) sluit het medisch personeel de patiënt aan op een machine. Deze voorziet de organen van zuurstofrijk

Eurotransplant – dat organen verdeelt over Europa – mag dan ook geen organen leveren aan Duitsland die op die manier zijn ‘ge oogst’. Ook aan Kroatië en Hongarije mogen deze organen niet worden geleverd”, weet Wood. Wanneer is iemand dan wel echt dood? “Dat is een vraag die moeilijk te beantwoorden is. Voor mij

“Bij iemand die hersendood is, gaat de borstkas nog op en neer”

De Andere Krant vroeg de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS) te reageren op de brief van het Comité Orgaandonatie Alert. Zij verwees naar de website: transplantatiestichting.nl. NTS schrijft over DCD: “Wanneer iemand overlijdt doordat het hart is stilgevalen, krijgt het hart geen zuurstof meer. Als die zuurstofvoorziening niet snel op gang komt, sterft het hartweefsel af. Hierdoor is het hart niet meer geschikt voor transplantatie. Daarom werden de harten van deze donoren eerder niet gebruikt voor transplantatie. Met DCD-hartdonatie kan dat nu wel. Door de inzet van een perfusiemachine kunnen we meer hartpatiënten helpen met een donorhart. Het stilstaande hart van een overleden donor wordt buiten het lichaam in deze machine geplaatst, waar het na toevoer van zuurstof en bloed weer gaat kloppen. De inzet van de machine herstelt tot nu toe onbruikbare donorharten en maakt deze geschikt voor transplantatie”.

Over DBD: “Iemand die hersendood is en aan een beademingsapparaat ligt, ziet er heel anders uit dan hoe we een dode persoon normaal gesproken zien. Bij iemand die hersendood is, gaat de borstkas nog op en neer. Dat komt omdat een beademingsapparaat lucht in de longen blaast. Daardoor blijft het hart kloppen en het bloed stromen. Organen krijgen dan nog zuurstof en blijven zo geschikt om te transplanten. Ook houden artsen onder andere de temperatuur en de bloeddruk van de donor kunstmatig op peil. Dat ziet er anders uit dan iemand die is overleden aan een hartstilstand. Deze persoon is stil en koud en de ademhaling is gestopt.” Een NTS-woordvoerder vertelde eerder aan De Andere Krant dat zij gelooft dat voelen niet meer mogelijk is. “Bij hersendode donoren is de hersenstam onherstelbaar verwoest. Iets voelen is dan onmogelijk. Harddode donoren hebben geen bloedcirculatie, dus voor hen geldt hetzelfde.” ■

is iemand dood als er na het uitblijven van de laatste ademhaling voldoende tijd is verstreken om de hersenen te laten afsterven. Hoelang dat duurt is afhankelijk van iemands leeftijd en omgevingstemperatuur. Zolang er mensen opstaan die al in een mortuarium liggen moeten we er rekening mee houden dat de doodsvaststelling makkelijk te snel kan plaatsvinden. 5 minuten is zonder meer te kort.”

In het geval van hartdonatie, dat mogelijk is sinds 2021, is de werkwijze nog opmerkelijker. “Bij deze donoren wordt na binnenkomst in de OK direct begonnen met drainage van het lichaam en het oogsten van het hart. Binnen twintig minuten ligt het hart van de donor kloppend in een speciale kist klaar voor transport op weg naar een nieuwe eigenaar. Alle andere organen zijn dan onbruikbaar voor donatie, want die worden niet meer voorzien van zuurstofrijk bloed”, vertelt Wood. Chirurgen zijn graag een andere werkwijze, waarin niet alleen circulatie onderin het lichaam, maar in de gehele romp wordt hersteld. Het Comité Orgaandonatie Alert heeft de Gezondheidsraad gevraagd hier niet mee akkoord te gaan, omdat de risico’s voor de patiënt alleen maar groter worden. Wood verwijst naar het artikel *Pronounced dead twice: what should an attending physician do in between?* van Annie Bao van Duke University, gepubliceerd in 2021 in het American Journal of Case Reports. “Bij een jonge vrouw was vijf minuten geen bloedcirculatie waargenomen. Tijdens de uitname-operatie werd alsnog vastgesteld dat zij

nog – of mogelijk weer – leefde. Met pulserende aderen en kloppend hart begon ze weer te ademen. De operatie werd stilgelegd en de artsen lieten de vrouw sterven. Er is autopsie uitgevoerd, maar het viel niet meer vast te stellen of de circulatiestilstand niet goed was vastgesteld of dat de mechanische bloeddorstroming voor reanimatie had gezorgd. De eindconclusie was dat de tweede dood van de vrouw als moord moest worden beschouwd.” Het bevreemdt Wood dat ook de NTS stelt dat harddoden geen circulatie meer hebben.

Het Comité is niet principieel tegen orgaandonatie. “We vinden alleen dat de donateur recht heeft op *informed consent*”, aldus Wood, die in 2011 zelf meedeelde aan een commercial voor orgaandonatie. Na lang onderzoek pleit ze nu voor herziening van de Nederlandse protocollen. De 4,8 miljoen mensen die volgens het CBS in 2021 toestemming gaven voor orgaandonatie moeten bekend zijn met de risico’s. “Ook zijn er juridisch risico’s voor de medische staf. Reden genoeg om de huidige werkwijze – net als de Duitsers – niet toe te staan. We willen voorkomen dat mensen aan een mensonterende procedure worden blootgesteld.” ■

Noot: De brief naar minister Kuipers van VWS is te vinden op dakt.nl/orgaandonatie. Het pleidooi wordt vermoedelijk in juni besproken in een commissiedebat.

PIETER OMTZIGT SCHETST ONTLUISTEREND BEELD VAN NEDERLANDSE DEMOCRATIE

Danielle van Wallinga

De vereniging Thorbecke organiseert sinds 1992 in samenwerking met de Universiteit Leiden tweejaarlijks de Thorbeckelezing, waarin een “gezaghebbend politicus” de stand van de democratie aan de orde stelt. Omtzigt’s lezing komt op een politiek gevoelig moment, na de afstraffing van de regeringscoalitie bij de Provinciale Statenverkiezingen. Uit een recente peiling van Maurice de Hond onder 6.000 ondervraagden kwam Omtzigt naar voren als verreweg de meest populaire kandidaat-premier nog vóór Caroline van der Plas.

“Steeds meer controleert de staat de burger”, stelde Omtzigt in Zwolle. Volgens Omtzigt leidt die overheidscontrole tot grote ongelukken, zoals bij het toeslagenschandaal. “Maar het legt ook de infrastructuur klaar, waarmee een regering of een staat de bevolking kan controleren, commanderen en onderdrukken.”

“Er zijn steeds nieuwe ongekende mogelijkheden waarmee de overheid alles kan bijhouden of opvragen over burgers”, zei Omtzigt. “Van telecomgegevens tot passagiersgegevens. En binnenkort ook elke banktransactie boven de 100 euro. Uw bonnetjes vanaf 100 euro zijn straks inzichtelijk terwijl miljardenuitgaven van VWS dat niet zijn. Uw telefoonverkeer is inzichtelijk, terwijl de besluiten die ministers via sms nemen, geheim zijn. Deze processen bieden een kwaadwillende regering ongekende mogelijkheden. En de technologie kan ook nog eens gebruikt of misbruikt worden door buitenlandse regeringen of andere spelers.”

“Het laat een systeem in verval zien, dat ook niet in staat lijkt te zijn tot verbetering”

Omtzigt had ook geen goed woord over voor de wijze van besluitvorming door de regering. Die vindt vaak plaats buiten de ministerraad om, in het Catshuis, aan ‘klimaat-tafels’ of met lobbyisten.

Omtzigt vindt het fundamenteel onjuist dat in Nederland rechters wetten niet aan de grondwet kunnen toetsen. Dit komt doordat in de grondwet staat dat “wetten onschendbaar zijn”. Deze onschendbaarheid van de overheid en het toetsingsverbod aan de grondwet uit 1848 moet worden aangepakt, vindt Omtzigt.

Een gevolg van deze onschendbaarheid is “dat de grondwet genegeerd kan worden door bestuurders, zonder noemenswaardige gevolgen voor diezelfde bestuurders en zonder mogelijkheden om verhaal te halen voor burgers”, zei Omtzigt. Bestuurders zouden ook moeten kunnen worden vervolgd bij ambtsmisdriven, zo staat in het Wetboek van Strafrecht. “Maar deze bepaling is een dode letter gebleken. De procedure is werkelijk waar juridisch onmogelijk. Het gevolg is dat er al

“Steeds meer controleert de staat de burger”

Fotografie: Jan Amse

Tweede Kamerlid Pieter Omtzigt schetste in de Thorbeckelezing op 14 april in Zwolle een ontluiserend beeld van de toestand van de democratische rechtsstaat in Nederland. Er is geen transparantie, besluiten worden buiten het Parlement om genomen, toetsing van wetten aan de grondwet is onmogelijk, wetten treden vaak niet of slechts gedeeltelijk in werking en ministeries doen uitgaven zonder ze te verantwoorden. Opiniepeiler Maurice de Hond noemt de bevindingen van Omtzigt “meer dan schokkend”. Oud-advocaat Frank Stadermann stelt onomwonden: “De rechtsstaat is kapot”.

ongeveer 150 jaar geen politicus voor ambtsmisdriven veroordeeld is.”

“In het kinderopvangtoeslagenschandaal heeft de regering jarenlang tenminste dertien wetten overtreden”, merkte Omtzigt op. “Daar is helemaal niemand voor vervolgd. Sommige mensen die het slachtoffer waren in het toeslagenschandaal, dat mede kon ontstaan door die langjarige overtreding van wetten, zijn wél veroordeeld.”

Volgens Omtzigt is er verder sprake van een “utholling van het budgetrecht door het parlement”. Met een ‘rijksbelang’ en een ‘noodgeval’ als excuus kan een minister uitgaven

doen zonder een begroting aan de Tweede Kamer voor te leggen. Sinds ‘het eerste jaar van corona’ tot 2023 is dit uitzonderingsartikel van ‘noodgeval’ 135 keer gebruikt om grote uitgaven te doen, bijvoorbeeld rondom Covid-19, asielzoekers, Oekraïne en energie.

Dan is er nog de “problematische gewoonte” van de regering om wetten slechts gedeeltelijk of helemaal niet in werking te laten treden. Dit kan “zeer reëel menselijk leed” veroorzaken, zei Omtzigt, bijvoorbeeld wanneer een ouder van een gezin in een verpleeghuis woont of in dententie zit en geconfronteerd wordt met grote terugvorderingen van de kinderopvangtoeslag.

Omtzigt hekelde ook de gebrekkige informatievoorziening en de gebrekkige transparantie van de overheid. Op grond van de Wet open overheid (Woo), voorheen de Wet openbaarheid bestuur (Wob), heeft de burger “recht op informatie over alles wat de overheid doet”, zo meldt de website van de Rijksoverheid. Maar tussen 2019 en 2021 kreeg de overheid 182 keer een dwangsom opgelegd voor het niet op tijd beschikbaar stellen van informatie na verzoeken van burgers en journalisten vanuit de Wet open overheid. De aantallen lopen ook steeds verder op: van 38 in 2019, naar 47 in 2020 en 97 in 2021. Omtzigt kwam hier pas achter nadat hij Kamervragen had gesteld, want van

de 182 uitspraken waarbij de regering is veroordeeld, zijn er slechts 10 gepubliceerd.

Oud-advocaat Frank Stadermann noemt het “te zot voor woorden” dat een overheid niet aan veroordelingen voldoet en vervolgens dwangsommen betaalt uit publieke middelen, dus met belastinggeld. Als een dwangsom niet werkt, is gijzeling, lijfswang de laatste juridische optie als wettelijke grond voor een veroordeling van de verantwoordelijke bestuurder. Hierbij moet deze in het huis van bewaring zitten tot dat aan de uitspraak van de rechter is voldaan. Zo’n gerechtelijke uitspraak ziet Stadermann echter niet gebeuren. “De rechterlijke macht komt allang niet meer op voor de burger, dus een rechter zal dat pad niet op willen.”

“De rechtsstaat is kapot, we moeten met zijn allen opstaan”

Opiniepeiler Maurice de Hond, die zelf in 2013 een Thorbeckelezing gaf, waarin hij pleitte voor verandering van het politieke bestel ten gunste van de burgers, noemt de door Omtzigt geschetste gang van zaken in politiek Den Haag “meer dan schokkend”. “Het laat een systeem in verval zien, dat ook niet in staat lijkt te zijn tot verbetering/vernieuwing”, schrijft hij op zijn website.

Ondanks alle geschetste misstanden besluit Omtzigt zijn lezing met optimistische voorstellen voor het herstellen van de “weeffouten” door middel van “forse staatsrechtelijke hervormingen”. Stadermann ziet daar geen heil in. “De rechtsstaat is kapot. Je kunt systemen wijzigen wat je wilt, maar zolang dezelfde foute bestuurders en rechters het voor het zeggen hebben, bereik je niets.” We moeten met zijn allen opstaan, vindt Stadermann, en “weigeren mee te werken aan wat de overheid verzint. Dat is de enige manier om het te doorbreken.” ■

Pieter Omtzigt verliet in juni 2021 het CDA nadat hij was belasterd door partijgenoten en Wopke Hoekstra de opvolger werd van Hugo de Jonge als lijsttrekker. Die baan was toegezegd aan Omtzigt nadat hij in juli 2020 bij interne verkiezingen voor het lijsttrekkerschap nipt had verloren van De Jonge. Rond deze verkiezingen hangt nog steeds een zweem van fraude. Bij de daaropvolgende kabinetsformatie in het voorjaar van 2021 werd Omtzigt, ondanks 342.472 voorkeursstemmen, buiten het kabinet gehouden, zoals pijnlijk duidelijk werd uit een notitie van verkenner Kasja Ollongren (D66), die onbedoeld werd gefilmd, en waarop stond “Positie Omtzigt, functie elders”. Vanaf 2019 kwam Omtzigt samen met Tweede Kamerlid Renske Leijten (SP) op voor gedupeerde ouders in de toeslagenaffaire.

MASSAAL FRANS PROTEST NIET ALLEEN TEGEN VERHOOGING PERSIOENLEEFTIJD

Macron krijgt Frans volk niet stil

Fotografie: iStock

De Franse president Macron telt af naar 14 juli. Voor die datum wil hij de rust in zijn land hersteld hebben. Het ziet er niet naar uit dat dit gaat lukken. De pensioenleeftijd is verhoogd en volgens analisten is dat lang niet de enige reden waarom de Fransen de straat op gaan. Ze verzetten zich tegen de negatieve gevolgen van de globalisering.

Eric van de Beek

Macron sprak afgelopen maandag de natie toe. Twee dagen daarvoor had hij met zijn handtekening de omstreken wet bekrachtigd die de pensioengerechtigde leeftijd met twee jaar verhoogt naar 64 jaar. “Deze verandering is nodig om een pensioen te garanderen voor iedereen en om meer welvaart te creëren voor ons land,” zei hij. “Het aantal gepensioneerden groeit en onze levensverwachting neemt toe. De pensioenen verlagen of de premie verhogen voor de werkenden willen we niet, maar we kunnen nu niet niets doen. Dit zou leiden tot toenemende tekorten en een omlopende schuld die voor rekening komt van toekomstige generaties.”

Ter compensatie beloofde hij betere arbeidsomstandigheden, een strengere aanpak van belasting en sociale zekerheidsfraude, een aanscherping van de controle op illegale immigratie, ontlasting van de nooddiensten en andere hervormingen. Deze zouden hun beslag krijgen binnen honderd dagen. “Op 14 juli moeten we de balans kunnen opmaken,” zei hij, verwijzend naar Le Quatorze Juillet, de nationale feestdag van Frankrijk. “We hebben 100 dagen voor ons van verzoening, eenheid, ambitie en actie voor Frankrijk.”

De televisietoespraak leek aan doven-mansoren te zijn gericht. Op het moment dat Macron begon te spreken ging een lawaaioprotest van start. In Parijs en in diverse andere steden van het land sloegen mensen op potten en pannen, onder het motto: “Macron wil niet naar ons luisteren! Dan luisteren wij niet naar hem!” Ook braken er hier en daar rellen uit en werden vernielingen aangericht. In Lyon werd geprobeerd een politiebureau in brand te steken en het stadhuis binnen te dringen. Het hoofd van de grootste vakbond van Frankrijk, Laurent Berger van de CFTD, verklaarde dat de toespraak van Macron nietszeggend was en niet in-

speelde op het ongenoegen in het land. “Er is een soort leegte, er zit niets in, we hadden iets anders verwacht.” Hij zei dat de vakbonden pas bereid zouden zijn met de regering te praten na de Dag van de Arbeid op 1 mei.

Het is al wekenlang onrustig in Frankrijk. Op sociale media zijn doorlopend beelden te zien van demonstraties, waar bij soms hard wordt ingegrepen door de politie. In Nederland doet het Twitter-account *Niemand's Knecht* hier al vanaf het begin verslag van. Eerder volgde de persoon achter de account (wiens echte naam bekend is bij de redactie van deze krant) ook al de activiteiten van de Franse protestbeweging Gele Hesjes op de voet.

Volgens Niemand's Knecht is de verhoging van de pensioenleeftijd lang niet het enige waarvoor de Fransen de straat op gaan. Ze zijn ook verontwaardigd over de manier waarop dit gebeurd is. “De wet is er doorgedrukt zonder deze in stemming te brengen in het parlement,” zegt hij. “Het was de spreekwoordelijke druppel en het deed de woede echt ontvlammen.”

Maar het zijn ook protesten tegen Macrons sociale beleid en autoritaire bestuur, tegen de uit de pan rijzende inflatie, keiharde politieoptredens en de grote fiscale voordelen voor multinationals. Die Franse pensioenen zijn bovendien helemaal niet zo riant en veel complexer dan in andere landen wordt voorgesteld.” Niemand's Knecht denkt dat de Franse volkswoede raakvlakken heeft met de toenemende onrust in andere westerse landen. Hij verwijst hiervoor onder meer naar de Franse journalist Jean-Pierre Pernault. Die publiceerde in oktober 2020 het boek

“Het was de spreekwoordelijke druppel en het deed de woede echt ontvlammen”

Franse pensioenen geen vetpot

De pensioengerechtigde leeftijd is in Frankrijk verhoogd van 62 naar 64 jaar. In de praktijk gingen de meeste Fransen echter al met pensioen voordat ze 62 werden. De gemiddelde Fransman had als hij 60,4 jaar was zijn laatste werkdag, zijn vrouwelijke collega iets later: 60,9 jaar. In Nederland is dat respectievelijk 63,9 en 62,8 jaar.

Fransen die al voor hun 62ste met pensioen gingen, ontvingen evenwel geen volledige uitkering. Zij moesten hiervoor minimaal tot hun 62ste werken. Een volledige pensioen betekent in Frankrijk: 50 procent van het gemiddelde bruto inkomen dat je verdient hebt gedurende je hele werkende leven. Zo'n volledig pensioen kreeg ook niet iedereen vanaf zijn 62ste. Je moest er

42 jaar lang onafgebroken voor hebben gewerkt en dus al op je 20ste zijn begonnen. Wie dus op latere leeftijd was begonnen met werken, moest ook na het bereiken van de 62-jarige leeftijd doorwerken om een volledige uitkering te kunnen krijgen.

Vanaf 67 jaar krijgt iedereen in Frankrijk een volledige pensioenuitkering, dus ongeacht het aantal gewerkte jaren.

Le temps des gens ordinaires (De tijd van de gewone mensen). Hij stelt daarin dat de Gele Hesjes, de verkiezing van Donald Trump en de Brexit geen bedrijfsongevallen zijn. Een groeiende groep burgers in westerse landen voelt zich niet langer vertegenwoordigd door de politici van de gevestigde partijen.

Zij komen in opstand tegen de groeiende economische ongelijkheid, het vervagen van de eigen cultuur, de aanhoudende immigratie, de afnemende invloed op het eigen land door de overdracht van macht aan supranationale organisaties als de EU en de arrogantie en hypocrisie van de stedelijke elites. Wat de ‘gewone mensen’ met elkaar bindt is, volgens Pernault, hun negatieve kijk op de economische en culturele gevolgen van de globalisering. Ze zijn gehecht aan traditionele waarden en willen leven van hun arbeid, niet van een basisinkomen. “Een deel van de elite dacht dat het volk na vier decennia van globalisering en Amerikanisering was verdwenen, maar niets is minder waar.”

Eerder al, in 2018, verscheen het boek *La fin de la classe moyenne occidentale* (Het einde van de westerse middenklasse) van sociaal geograaf Christophe Guilluy. “Een groot deel van de Franse middenklasse is weggevaagd, de boel is herschikt tot een boven- en een onderkant. De oude lagere middenklasse werd de onderkant. De veel kleinere *upper-middleclass* vormt met de oude elite de bovenkant”, stelt hij vast.

In andere westerse landen is dat niet veel anders, want globalisering doet zich overal gelden. Het leidt tot populisme, in de VS bijvoorbeeld met Trump en in Frankrijk met Marine Le Pen. In een interview met dagblad Trouw zei Guilluy: “Diep van binnen weet de elite dat het gedaan is met haar hegemonie, dat we aan het begin staan van nieuwe krachtsverhoudingen, van een wisseling van het paradigma. Het populisme is geen koortsaanval, maar de politieke uiting van een grootse economische, sociale en culturele omwenteling.”

Guilluy zegt Macron te hebben geadviseerd, maar het heeft blijkbaar niet mogen baten. Als de presidentsverkiezingen van vorig jaar herhaald zouden worden, dan zou Le Pen glansrijk van Macron hebben gewonnen, bleek eerder deze maand uit een opiniepeiling. De volgende presidentsverkiezingen zijn nog ver weg, de termijn van Macron eindigt pas in 2027. Volgens Le Pen heeft Macron nog drie keuzes om de crisis te beëindigen “die hij zelf heeft veroorzaakt”: een referendum over de pensioenhervorming, de ontbinding van het parlement en afstand doen van zijn presidentschap. ■

Die 67 jaar is exact dezelfde leeftijd als voor de Nederlandse AOW vanaf 2024.

Nederlanders van 67 jaar en ouder zijn echter beter af. Zij krijgen gemiddeld 2800 euro bruto per maand. In Frankrijk moeten zij het met gemiddeld iets meer dan 1500 euro zien te rooien. Dat heeft te maken met een verschil in pensioensysteem. Het Franse pensioen is volledig gebaseerd op een omslagstelsel, waarbij de werkenden de pensioenen betalen van de gepensioneerden. Ook onze AOW wordt op die manier gefinancierd, maar daarnaast kennen wij in Nederland het aanvullende pensioen.

Dat is een pensioen dat – als het ware – op naam staat en vergelijkbaar is met een persoonlijke spaarrekening voor de oude dag: de pensioengerechtigde heeft het zelf bij elkaar gespaard tijdens diens werkende leven. ■

VWS loog tegen media over coronapaspoort

De Nederlandse overheid is al heel vroeg in de coronacrisis begonnen met de ontwikkeling van een digitaal ‘gezondheidspaspoort’, zo concluderen Woo-onderzoekers Cees van den Bos en Daniël van der Tuin na het analyseren van overheidsdocumentatie. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft daarbij een negatief advies van een Britse universiteit genegeerd en gelogen tegen een Duitse factchecker van DPA.

Van onze redacteur

Tedros Adhanom Ghebreyesus, directeur-generaal van de World Health Organization (WHO), riep op 11 maart 2020 de coronapandemie uit. Nog geen maand later, op 10 april, presenteerden big-techbedrijven Apple en Google al technologie om *contact tracing*-apps op smartphones te laten functioneren. Op 11 april 2020 deed het ministerie van VWS een “uitvraag voor oplossingen” – een zogenaamde tender – bij technologiebedrijven voor onder andere “bron- en contactopsporing”. Het was het begin van een proces dat leidde tot de coronacheck-app. Van 25 september 2021 tot en met 23 maart 2023 moesten mensen op bepaalde (openbare) locaties bij

de deur een groen vinkje in deze smartphone-applicatie kunnen overleggen om toegang te krijgen. Degenen die dat niet konden (of wilden) werden uitgesloten. Het ministerie van VWS kreeg veel reacties na het uitschrijven van de tender. “Na enkele dagen hebben zich maar liefst 660 IT-bedrijven gemeld voor het ontwikkelen van de beoogde app”, schrijft blogger en onderzoeker Daniël van der Tuin op zijn Substack. Geen van deze concepten heeft het uiteindelijk gehaald, al vertoonden sommige van de voorgestelde applicaties grote overeenkomsten met de coronacheck-app. Het ministerie van VWS besloot uiteindelijk zelf deze app te ontwikkelen, “met behulp van tientallen experts, ervaringsdeskundigen en een grote opensourcecommunity van burgers”, zo staat op de site Coronacheck.nl. Het is opmerkelijk dat het ministerie het ontwikkelingsproces heeft doorgezet, omdat het Royal Imperial College (RIC) uit Londen al op 23 april grote ethische en wetenschappelijke bezwaren kenbaar maakte bij de overheid. Zo wees de Britse universiteit op het feit dat de PCR-test niet betrouwbaar is en dit tot schijnveiligheid kan leiden. “Niet-immune personen kunnen een paspoort krijgen” en “natuurlijk immune per-

sonen komen niet in aanmerking voor zo’n paspoort”, was een van de bevindingen. Ook stelde het RIC dat “een testbewijs niet zegt in welke mate iemand beschermd is en hoe lang”. De Britten wezen eveneens op fraudegevoeligheid van de app en mogelijke discriminatie die zou kunnen ontstaan na het toekennen van een immuniteitsstatus. VWS heeft al deze bezwaren genegeerd. Een commissie voor de rechtspositie van de EU kaartte nagenoeg dezelfde bezwaren aan als het RIC. “Een coronapas zegt niets over besmetting of immuniteit en is schadelijk voor het principe van de open grenzen”. De ontwikkeling van coronacheck is wel mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de EU, staat op Coronacheck.nl. Van der Tuin en Van den Bos laten eveneens zien dat VWS tegenover de media heeft gelogen over de ontwikkeling van een corona-app. Op 10 juni 2020 stelde een Duitse factchecker de vraag aan het ministerie van VWS “of er aan een verplicht coronapaspoort wordt gewerkt voor op het werk, in het openbaar vervoer en in openbare gebouwen”. Het ministerie ontkende dit, zo blijkt uit een publicatie van de factchecker van Deutsche Presse-Agentur (DPA) van 16 juni 2020. “De stelling over een verplichte ‘covi-pas’

is fout. Er wordt wel gewerkt aan een covi-pas, maar die wordt niet verplicht, het moet een gemak-artikel voor de burger worden om snel aan te kunnen tonen dat hij of zij een test heeft ondergaan”, stelt DPA. Hiermee heeft het ministerie van VWS via de factchecker misinformatie verspreid, concludeert van der Tuin. Het coronatoegangsbewijs was namelijk wel degelijk verplicht op veel locaties.

Toen de coronacrisis volgens de overheid weer voorbij was, is het coronatoegangsbewijs afgeschaft. Het zit ook niet meer in het wetsvoorstel voor de nieuwe Pandemiewet die in mei in de Eerste Kamer wordt besproken. Maar dat betekent

WVS verspreide misinformatie via de factchecker

volgens velen allerminst het einde van digitale controlemiddelen van de overheid. Zo heeft Nederland, bij monde van D66-staatssecretaris voor digitalisering Alexander van Huffelen, de Europese Commissie toegezegd mee te werken aan de ontwikkeling van een Europees digitaal paspoort (eID), tegen de wens van het Nederlandse parlement in. Velen vermoeden dan ook dat het coronatoegangsbewijs slechts een opstap is geweest naar dit eID, dat al sinds 2014 voorkomt in de plannen van de EU, zoals blijkt uit de eIDAS-richtlijn. Deze Europese Verordening is een afspraak van Europese lidstaten die gaat over elektronische identificatie en transacties in de interne Europese markt. ■

► danielvdtuin.substack.com/p/wob-documenten-coronapaspoort

Gevaar Covid-injecties onder de pet gehouden

Voorafgaand aan de vaccinatiecampagne tegen Covid-19 verwachtte de Amerikaanse Centers for Disease Control (CDC) maximaal 1000 meldingen van bijwerkingen per dag. Binnen een week na de start van de campagne werd dit aantal overschreden en binnen een maand was een piek van meer dan 4000 meldingen per dag bereikt. Naar het publiek toe bleven de autoriteiten echter zeggen dat de vaccins veilig en effectief waren.

Van onze redacteur

Deze cijfers blijken uit een Woo-verzoek van de Amerikaanse advocaat Aaron Siri en worden besproken door de Amerikaanse filmproducent en vaccincriticus Del Bigtree en onderzoeksjournalist Jefferey Jaxen.

Op 27 augustus 2020, iets meer dan drie maanden voor de start van de vaccinatiecampagne in de VS, kreeg het bedrijf General Dynamics Information Technology (GDIT) een opdracht om voor 35 miljoen dollar de CDC te ondersteunen bij registreren en analyseren van bijwerkingen na inenting met de Sars-Cov-2-vaccins en het rapporteren aan bijwerkingeninstantie VAERS. In het contract met GDIT staat dat de CDC maximaal 1000 meldingen per

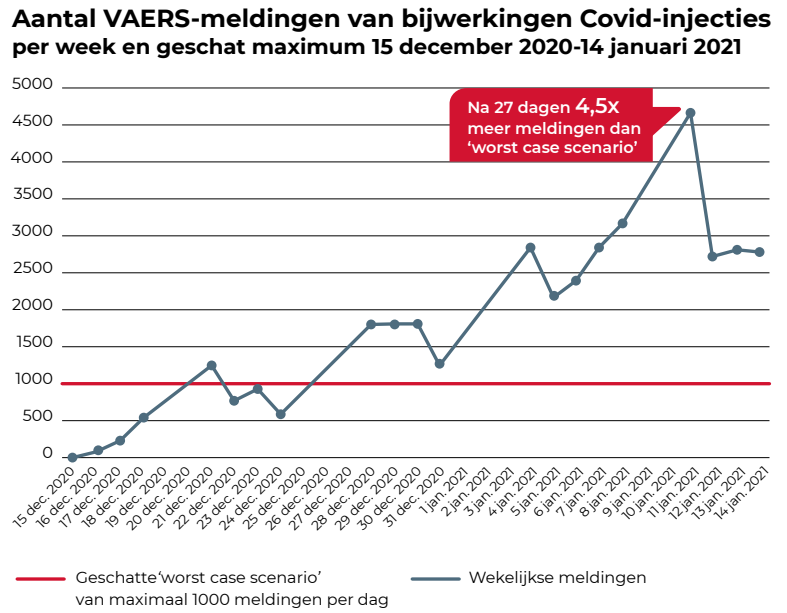
dag verwachtte, waarvan 40 procent ernstig.

Op 14 december 2020 worden de eerste twee vaccins vrijgegeven in de VS. GDIT rapporteert binnen een week een piek met meer dan duizend meldingen per dag en rond de jaarwisseling een piek van meer dan 4000 per dag. In totaal gaat het die eerste maand om meer dan 76.000 meldingen. Hierop is de organisatie van GDIT niet berekend en er ontstaat een ernstig personeelstekort.

In het openbaar komt dit alles niet naar buiten. Op 12 februari meldt de New York Times dat er na 35 miljoen gevaccineerde Amerikanen maar weinig ernstige bijwerkingen zijn gemeld en geen overlijdens die onomstotelijk aan de vaccins toegeschreven kunnen worden. Anthony

Fauci, toenmalig hoofadviseur Covid van president Biden, zei na een jaar vaccineren: “De kosten-batenverhouding wat betreft veiligheid is ongeveer zo goed als bij elke medische ingreep die je aanbiedt. De veiligheidsresultaten voor deze vaccins zijn, ook al zijn ze pas een jaar oud, echt behoorlijk goed.” Biden verklaarde rond dezelfde tijd: “De vaccins zijn veilig. Ik beloof het jullie. Ze zijn veilig en werkzaam. Luister naar dr. Fauci, luister naar de wetenschappers die de vaccins hebben ontwikkeld.”

Ook uit de hoek van de Amerikaanse defensie kwamen klachten binnen na vaccinatie waaronder 14 meldingen van myocarditis (hartspierontsteking) bij militairen. Daaropvolgend, op 27 maart 2021, verklaarde de CDC

bij monde van directeur Rochelle Walenski dat er na 200 miljoen vaccins geen signaal was dat er een verhoogd aantal gevallen van myocarditis voorkwam na vaccinatie. Hierbij stelde ze met nadruk: “We hebben doelbewust gezocht naar een signaal”. Uiteindelijk werd met 16.000 meldingen 2021 het jaar dat de meeste gevallen van myocarditis ooit gemeld werden bij VAERS. Ook in Nederland werd het Lareb, dat bijwerkingen van geneesmiddelen en vaccins bijhoudt, overspoeld door meldingen nadat de vacci-

natiecampagne begon, en ook hier brachten de autoriteiten hierover niets naar buiten, zo is eerder gemeld door De Andere Krant. Het aantal gemelde bijwerkingen bij instanties als VAERS en Lareb is doorgaans slechts een fractie (minder dan 10 procent) van het aantal werkelijke schadegevallen. ■

► dakl.nl/vaccinatieschade
► dakl.nl/ernstige-schade-covid-vaccins-verzwegen

The Daily Lama

"Complotdenken" is niets meer dan patroonherkenning en punten aan elkaar verbinden

En dat is nou net wat ze niet willen

COLOFON

De Andere Krant

Meer informatie over De Andere Krant is te vinden op: deanderekrant.nl/overons

Hoofdredacteur

Karel Beckman

Aan deze editie werkten mee

Ab Gietelink
Ad Nuis
Anja Veerman
Arjen Pasma
Belinda van Doorn
Danielle van Wallinga
Dédée Romswinkel
Eric van de Beek
Erick Overveen
Evelien Nijeboer
Gretha Adriana Martina
Hugo Koelemeijer
Ido Dijkstra
James Counihan
Jeroen Arents
Jesse Braun
Joe Dijkhuis
Joris Baas
Lauran Blommers
Lietje Perizonius
Madeleine Klinkhamer
Marion de Backer
Marjolein Jansen
Mark Kamphuis
Paul Kingsnorth
Peter Baeten

Peter Toonen
Pieter Stuurman
Rypke Zeilmaker
Sander Compagner
Sander Viddeleer
Saskia Frederiks
Saskia van Orly
Sheridah van der Meulen
Sid Lukkassen
Sietske Bergsma
Tobias Asser
Wilfred Klap
Willem Frederik Erné
Wouter Meijs

Abonnementen

Informatie over een abonnement op De Andere Krant is te vinden op: deanderekrant.nl/abonnement
Voor vragen of wijzigingen mail naar: klantenservice@aboland.nl

Verkoop

Informatie over verkooppunten is te vinden op: deanderekrant.nl/verkooppunten

Bestellen

Deze krant en eerdere edities van De Andere Krant zijn te bestellen via: deanderekrant.nl/bestellen

Disclaimer

Het copyright van de inhoud van deze krant ligt bij De Andere Krant.

VERBINDERS

Lezers van De Andere Krant kunnen voor €10 een verbinder plaatsen: een persoonlijke advertentie waarin een oproep wordt gedaan aan de tienduizenden lezers van onze krant. Meld je verbinder aan via: deanderekrant.nl/verbinders.

AANGEBODEN

93. Bewust, ongeprikt (pelgrims?), leven in waarheid? Wees welkom! Een paradijselijke plek in Hu te bezoeken. Waar ik, m.61, in eenvoud leef. Zelfverzekerdheid, min. straling, vrij van digitale apparatuur (diep opgeborgen), enz. Voor de één is er 'niets' en voor een ander is er 'niets tekort'. Ruimte voor het "zijn in het zijn", verbinding, verdieping in het geloof, de eindtijd, enz. Reacties via: verbinders@deanderekrant.nl

94. Te koop aangeboden: mooie caravan in zeer goede staat. Hymer Eriba Nova 530 LE, bouwjaar 2006. Inclusief alle opties, airco, elektrische- en gasverwarming, mover, luifel en zgan banden en voortent. Vraagprijs 15.500 euro. Reacties via: verbinders@deanderekrant.nl

GEZOCHT

95. Ik ben op zoek naar een kamer in Haarlem, 600 euro max per maand. Gedeelde keuken en badkamer geen enkel probleem. Ik ben een rustige, gezellige dame van 20 jaar. Zoek je nog een wakkere huurder/huisgenoot of heb je gehoord dat er ergens iets vrij komt? Ik hoor het graag! sarahvandenakker@hotmail.com

96. Creatieve, ondernemende jongen (17) zoekt met spoed (semi) zelfstandige woonruimte in omgeving Amsterdam, max €500. Contact via 0639197799

Muntstickers

Draag bij aan de bewustwording van het belang van contant geld. Betaal Bewust Contant. Plak deze stickers op verschillende munten. Zie voor meer informatie dakl.nl/cash. Bestel vijf stickervellen (64 stickers per vel) voor € 5,-

Bestel online

► Scan de QR-code of ga naar deanderekrant.nl/bestellen

Abonnement? Ja, graag!

- Jaarabonnement: 52 nummers voor €130 per jaar / €12 per maand
- Halfjaarabonnement: 26 nummers voor €80 per half jaar / €14 per maand
- Proefabonnement: 6 nummers voor €20

Je gegevens

Velden met een ► zijn verplicht

☐ Mevrouw / ☐ Meneer

Voorletters:

Voornaam:

Tussenvoegsel:

Achternaam:

Geboortedatum:|.....|.....

Straat:

Huisnummer:

Toevoeging:

Postcode:|.....

Plaats:

Land*:

Telefoonnr:

E-mail:

*) Buiten Nederland en België zijn de verzendkosten hoger. Je krijgt hierover bericht.

Betaalwijze

☒ Gewenste betaalwijze aankruisen

☐ Ik ga akkoord met een automatische incasso voor het totaalbedrag van het gekozen abonnementtype van het volgende bankrekeningnummer (IBAN):

IBAN:

Handtekening:

☐ Ik ga akkoord met het totaalbedrag voor het abonnement van mijn keuze. Stuur me een factuur die ik per direct zal voldoen.

Handtekening:

Verstuur het formulier

per mail

Maak een duidelijk leesbare scan of foto en mail het naar: abonnement@deanderekrant.nl

of

per post

De Andere Krant
Antwoordnummer 98192
1000 VA Amsterdam
(postzegel niet nodig)

ANDERSDENKENDEN KUNNEN NOG STEEDS LIJDEN AAN BRAND-STAPELANGST

In de indrukwekkende tentoonstelling 'De heksen van de Ruiten Aa' in het museum Klooster van Ter Apel toont kunstenaar Ludmilla van der Spoel 22 beelden, over de vrouwen – en een enkele man – die in Westerwolde, eind 16e eeuw, als heks werden verbrand. Het verhaal achter de heksenverbrandingen is nog steeds actueel.

Heksen van de Ruiten Aa

Evelien Nijeboer

De sfeer op de opening van de tentoonstelling Heksen van de Ruiten Aa op 16 april in Ter Apel was emotioneel geladen. De bekende schrijfster en columnist Susan Smit, die de opening verrichtte, vertelde dat heksenvervolgingen weliswaar lang geleden hebben plaatsgevonden, maar nooit serieus zijn genomen of behandeld zijn als collectief trauma. Ze vonden overal in Europa plaats, met name in de late middeleeuwen, bij de overgang naar een nieuwe tijd van eenzijdig-mannelijke wetenschap en economische dominantie. De basis ervoor werd gelegd door de kerk, die de natuur demoniseerde, omdat de goddelijke geest elders werd gezocht. In de natuurreligies van daarvoor werden licht en duisternis, goed en kwaad, juist gezien als geheel.

Met name vroedvrouwen en kruidengenezeressen liepen in deze tijd het risico beschuldigd te worden van hekserij. Door middel van heksenverbrandingen, ofwel terreur, werden zij uit hun beroep en het openbare leven verdreven. Vaak de hele gemeenschap, soms zelfs de eigen familie, keerde zich tegen het slachtoffer. Smit sprak erover hoe je als andersdenkende nog steeds kunt lijden aan 'brandstapelangst',

De slachtoffers waren vaak vrouwen die een beetje anders waren

de angst dat de meute zich tegen je zal keren. De tentoonstelling heeft ook een historisch gedeelte over deze afschuwelijke gebeurtenissen, waarin de parallel wordt benoemd (maar niet verder uitgelegd) met deze 'coronatijs'. Want al word je niet meer fysiek op een brandstapel gezet, de tegenwoordige lastercampagnes tegen andersdenkenden en hun sociale uitsluiting zijn niet wezenlijk anders dan die in de tijd van de heksenvervolgingen.

Wie eind 16e eeuw van hekserij beschuldigd werd, was veroordeeld. In Nederland werd het slachtoffer eerst 'te water gelaten' – gehurkt, met de duimen en tenen kruislings aan elkaar vastgebonden. Het was een proef – wie niet bleef drijven was onschuldig, maar het slachtoffer verdronk dan meestal. Wie wél

bleef drijven, vaak doordat er lucht bleef hangen onder het wijde gewaad dat de 'heks' moest dragen, werd gruwelijk gemarteld tot zij bekende. De folteraars zorgden dat het slachtoffer niet te snel het bewustzijn verloor, door haar 'duivelsdrek' toe te dienen. Vervolgens werd het slachtoffer, meestal levend, verbrand. Bij deze martelingen werd flink gedronken, getuige de enorme bedragen die daarvoor in rekening werden gebracht bij de familie van het slachtoffer.

De slachtoffers waren vaak vrouwen die alleen woonden of die een beetje anders waren, door een lichamelijk gebrek of doordat ze met kruiden konden omgaan. Geld speelde een flinke rol – wie geld of rijke familie had kon zich vrijkopen. De familie kreeg torenhoge proceskosten gepresenteerd en bij elk heksenproces moest elk gezin in de gemeenschap betalen met een vracht turf. Niet zelden was het slachtoffer de weduwe of vrouw van een man die recht had op een stuk grond. In het veengebied Westerwolde (Zuidoost-Groningen) werden zo eind 16e eeuw 23 vrouwen en 3 mannen, soms dood maar meestal levend, verbrand op de 'Gieselbaarg' (geselberg), langs de rivier Ruiten Aa. Een bronzen plaque aldair vermeldt de namen en sterfdata van de slachtoffers. Van der Spoel stuitte op deze plaque, tijdens een voettocht over het 'noaberpad' langs de Ruiten Aa en nam ter plekke het besluit voor elk van deze vrouwen en mannen een beeld te maken. Het beeld voor Dorothea van Danswick (verbrand in 1587) toont het hoofd van een vrouw die blijkbaar onder water is, er komen bubbels uit haar mond die langs haar gezicht omhoog stijgen. Haar haren, die omhoog lijken te drijven, zijn bekleed met blauwe verget-mij-nietjes.

De 80-jarige vroed- en kruidenvrouw Alheit Wachters, ook als heks verbrand, wordt door Van der Spoel afgebeeld als oude vrouw met lange borsten, dansend onder water terwijl ze één van de vissen pakt die om haar heen cirkelen. Een ander beeld toont een witte vrouw in een donkergroene huiskamer, waarvan de muren bestaan uit waterplanten. Het beeld doet denken aan iemand die gestorven is, maar verkiest in haar vertrouwde omgeving te blijven. Het werd gemaakt voor Hemme Aldricks, de laatste van hekserij beschuldigde vrouw in Westerwolde.

Waar te weinig over de vrouwen bekend was, mediteerde Van der Spoel op de namen en volgde haar fanatiek. Swantke Wilts, huisvrouw in Vlagtwedde, wordt afgebeeld onder water, in de typische gehurkte houding van de te water gelatene. Haar naam betekent 'zwaantje' – een zwaan duikt haar na en reikt haar naar de mond. Bovenin

het beeld, op het wateroppervlak, zwemt onaangestast een ander wit zwaantje, voor de ogen van de donkere toeschouwers.

Ondanks de zwaarte van het onderwerp zijn het prachtige beelden, die schoonheid aanbrengen in de verhalen van de getroffenen. Ook de hedendaagse heksen laten zich niet onbetuigd – wie nu naar de Gieselbaarg gaat, zal er op de plek des onheils gekleurde koordjes, kaarsen en andere voorwerpen aantreffen, als resten van een helingsritueel. ■

Recensie: Scherven van Bret Easton Ellis
► 18

AI klaar om cultuur over te nemen ► 19

Een hele andere emotionele waarde
► 21

Essay: met AI komt een nieuw wezen binnen ► 22

CITAAT

“Kunst is alleen al onmisbaar omdat zij kan verwoorden wat wij elkaar niet vis-à-vis durven zeggen.”

► Kees van Kooten

Vanaf deze week kunst en cultuurpagina's in De Andere Krant ► 19

NIEUWE THRILLER BRET EASTON ELLIS IN ANTI-WOKE TRADITIE VAN AMERICAN PSYCHO

Scherven

Weinig auteurs hebben zich zo fel uitgelaten tegen de woke-beweging als de Amerikaanse schrijver Bret Easton Ellis. Vanaf het moment dat zijn beruchte roman *American Psycho* verscheen, in 1991, die bol stond van misogynie, geweld en sadisme, is hij bedolven onder de kritiek van de ‘deugbrigade’, zoals hij die zelf spottend noemt. In een recent interview met *Vanity Fair* verklaarde Ellis dat zijn klassieker daardoor niet de erkenning heeft gekregen die het verdiende en dat hij de vertrutting van de samenleving alleen nog maar heeft zien toenemen.

Erick Overveen

Met zijn kritische essaybundel *Wit* uit 2019, waarin hij van leer trok tegen de jonge generatie, die hij vanwege hun overgevoeligheid en moralisme cynisch *Generation Wuss* (Generatie Watje) noemde, haalde hij zich de woede van duizenden jonge lezers op de hals. Veel literatuurfestivals in Amerika cancelen hem en ook diverse media negeerden het pamflet van de omstreden schrijver.

Nu Ellis zijn nieuwe roman *Scherven* heeft uitgebracht, is het rumoer rondom hem opnieuw opgelaaid. Hoewel *Scherven* geen cultuurkritisch boek is, ligt de auteur meer dan ooit onder vuur. Aanleiding hiervoor is een interview met *The Guardian*, waarin Ellis zijn bezorgdheid uit over de invloed van politieke correctheid op kunst en het creatieve proces. Ellis: “Vrijwel alle moderne kunst is doordeesemd van wokisme en dat is schadelijk voor onze samenleving. Het werkt een dodelijke censuur in de hand.” Gelukkig kan hij de cancellingen wel lijden: Ellis boeken verkopen zich inmiddels vanzelf. Hij is zelf een merk geworden.

In zijn achtste roman *Scherven* neemt Ellis ons mee naar het Los Angeles van 1981, waar zijn 17-jarige alter ego “Bret” volledig in de ban is van Stephen Kings nieuwe roman *The Shining*, de muziek van Peter Gabriel, en de trendy Wayfarer-zonnebrillen die het modebeeld domineren. Bret woont dan al maanden in zijn ouderlijk huis op Mulholland Drive en worstelt daar in alle eenzaamheid met zijn verborgen seksualiteit, depressies en onverklaarbare doodsangsten. Ondertussen studeert hij aan de gerenommeerde Buckley School – een privéschool voor kinderen van heel rijke ouders waar Ellis zelf ook heeft gestudeerd – waar hij samen met onder andere Thom, de onbevreesde football-held, en Brets niet al te snuggere vriendin Debbie – de dochter van een machtige filmproducent –, deel uitmaakt van een invloedrijke klik.

In deze fake-wereld neemt Bret de houding aan van wat hij zelf omschrijft als “een tastbare deelnemer”, wat inhoudt in dat hij zich voordoet als heteroseksueel en onecht, maar van binnen vastberaden

en onbevreesd blijft. Achter zijn façade onderhoudt hij clandestiene affaires met twee mannelijke klasgenoten en raakt hij langzaam maar zeker geobsedeerd door een duistere seriemoordenaar die de stad in zijn greep houdt: “The Trawler”.

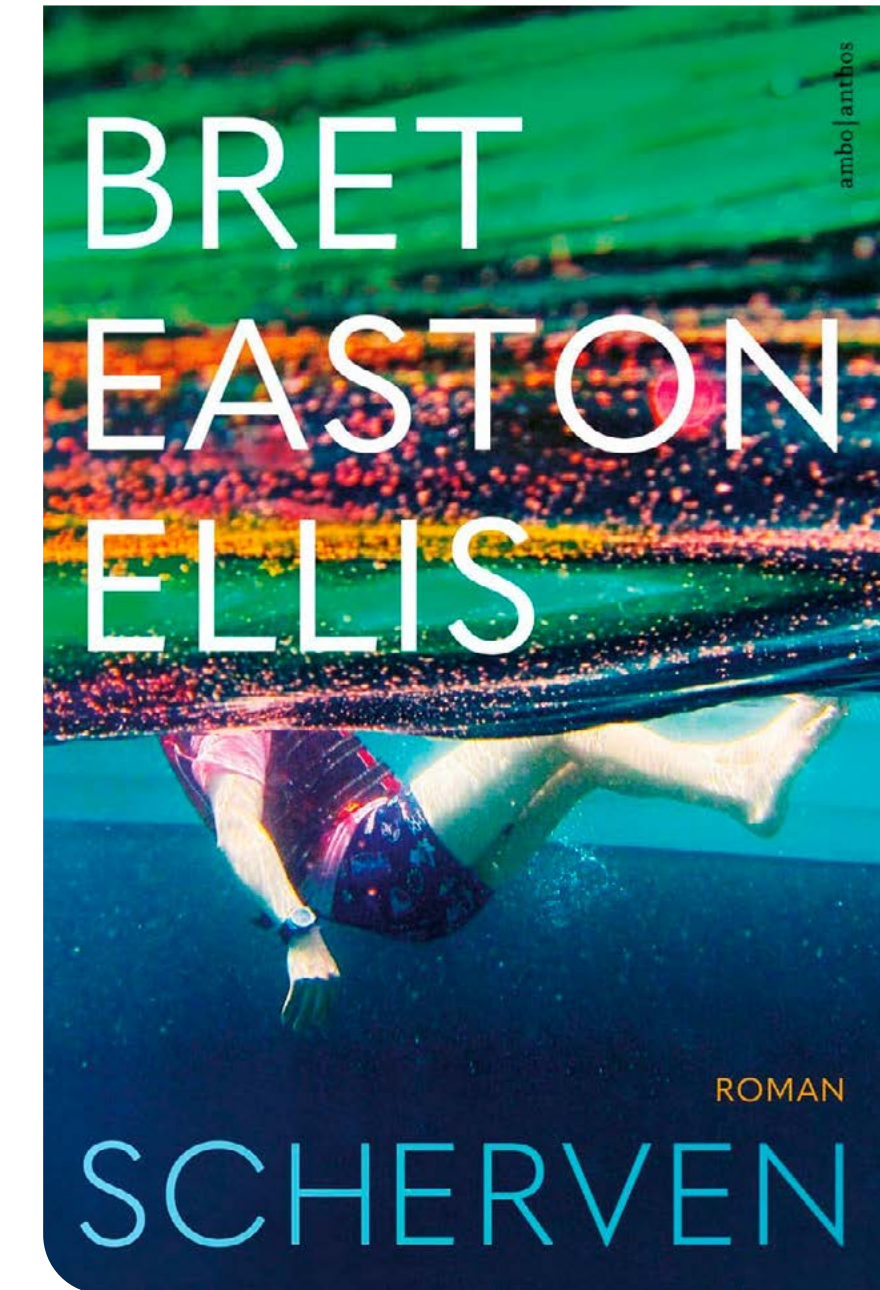
Als de seriemoordenaar bij aanvang van het nieuwe schooljaar steeds dichterbij in de nabijheid van Bret en zijn vrienden lijkt te geraken, slaat de paranoïde bij Bret pas echt toe. Hij begint iedereen in zijn omgeving met andere ogen te bekijken: docenten, vrienden, burens, zijn familie en vooral een nieuwe klasgenoot, Robert Mallory, die hem voortdurend achtervolgt. En dan is zijn nachtmerrie nog maar net begonnen. Of is hij slechts het slachtoffer van zijn eigen zieke geest?

Het feit dat fictie en autobiografie in dit *fictionalized memoir*, zoals Ellis zijn thriller zelf noemt, door elkaar lopen, is vernuftig. Het draagt bij tot een sfeer waarin waarheid en fictie amper nog van

Hij is een schrijver die er een groot genoeg aan beleeft zijn fans op het verkeerde been te zetten door constant te flirten met fictie en realiteit

elkaar te onderscheiden zijn. Het nadeel is dat je als lezer daardoor soms het spoor bijster raakt en net als Bret verdwaalt in zijn verwarrende geest. Ellis lijkt dit effect doelbewust af te dwingen. Net als Michel Houellebecq, die van zichzelf een hoofdpersonage maakte in zijn 2010-roman *De Kaart en het gebied*, is hij een schrijver die er een groot genoeg aan beleeft zijn fans op het verkeerde been te zetten door constant te flirten met fictie en realiteit.

Jammer genoeg verzandt *Scherven* halverwege het verhaal in lange, oppervlakkige beschrijvingen, waardoor de dreiging van de *killer on the loose* soms zo ver naar de achtergrond verdwijnt dat je hem bijna vergeet. Ironie is er ook: Brets alter-ego

Wat ook meespeelt is de wijze waarop Ellis onze huidige tijd en de jaren '80 scherp tegenover elkaar zet. In die tijd ontvouwde het leven zich een stuk trager aan ons, zonder de verstikkende greep van politieke correctheid en de overprikkeling van de huidige virtuele waanzin. In die zin fungeert *Scherven* – mede dankzij de spectaculaire booksoundtrack met onder anderen Duran Duran, Ultravox en The Cars – als een heuse tijdsmachine. In verschillende interviews over zijn nieuwe roman onderstreept Ellis herhaaldelijk dat hij zich zelden “zo volmaakt gelukkig” heeft gevoeld als op zijn 17e. In “*Scherven*” spat de nostalgie van elke bladzijde af.

Hoewel Ellis tegenwoordig misschien niet meer de impact en relevantie heeft die hij in de jaren '90 genoot, toen hij met *American Psycho* de wereldliteratuur veranderde, blijft *Scherven* een onmisbaar boek voor zowel thrillerliefhebbers als Ellis-fans – waarvan velen hem inmiddels zien als een symbool voor “anti-wokisme”. ■

► **Bret Easton Ellis – *Scherven*. Uit het Engels vertaald door Robert-Jan Henkes. Ambo|Anthos, Amsterdam. 576 blz. € 27,99**

AI (kunstmatige intelligentie) gaat niet alleen veel van onze cultuurcreatie overnemen, maar ook de parameters van onze cultuur bepalen.

Sid Lukkassen

Veel mensen zien het AI-programma ChatGPT als een modegril en vatten nog niet hoe drastisch AI onze cultuur zal gaan beïnvloeden. In het onderwijs worden essays schrijven en werkstukken zinloos, want AI doet dit voor je. Er zijn al AI-programma's als Midjourney die kunst produceren. De toekomstige mens zal zeggen: “Je eigen tekst schrijven of een schilderijtje maken, waarom zou je, dat doet AI toch voor je?” Een authentieke uiting voortbrengen zal voor steeds minder mensen bereikbaar zijn. Een mens kan leren een Rembrandt te schilderen, maar dat is een lange weg. Die begint met een kleuter die zijn eerste krijtjes oppakt en daarna vergt het nog vele jaren hard werken. Een AI kan binnen één minuut een Rembrandt genereren. Hetzelfde geldt voor literatuur en poëzie.

Dit raakt nog slechts de oppervlakte van alles wat AI zal doen met onze samenleving, cultuur en economie. Het is goed voorstelbaar dat AI's straks complete tv-series voor ons zullen uitwerken – sommigen woke, sommigen juist 'nationalistisch' – waaruit complete parallele digitale werelden ontstaan. Deze werelden worden voor mensen belangrijker, voor hun sociale contacten, netwerken en beleving, terwijl de nationale, geografisch bepaalde staatsstructuren naar de achtergrond zullen verdwijnen.

De Japanse gameontwikkelaar Hideo Kojima had dit al jaren geleden door. In 2001 bracht hij *Metal Gear Solid 2: Sons of Liberty* uit, als opvolger van *Metal Gear Solid*, een spel over spionage en infiltratie. Fans van het eerste deel waren verbaasd toen aan het einde van deel 2 werd onthuld dat het hele avontuur een simulatie was, waarin de speler doorlopend gemanipuleerd werd door AI. Volgens de AI zaten door de komst van het internet mensen afgeschermd in hun eigen bubbels. Ze pompen informatie die hen bevalt de maatschappij in en sluiten zich af voor wat niet in hun straatje past. Dit vestigt een ongunstig klimaat voor de organische ontwikkeling van kennis en zou de verdere evolutie van kennisproductie belemmeren. De AI besloot daarom eigenstandig dat het anders moest en besloot de cultuur naar eigen goeddunken te herscheppen. Weliswaar stak de held Raiden daar in het verhaal

een stokje voor, maar de vraag is of dit in de realiteit ook mogelijk is.

De enorme hoeveelheid data en ruis op het internet maakt het lastig een zinvolle context te bieden voor de productie van kennis op een hoger niveau. AI kan hierin het verschil maken, maar neemt dan wel de controle over het publieke debat. Op sociale media krijgen we te maken met AI die zich voordoet als mens. Als reactie wil iedereen straks een eigen digitale identiteit hebben, als bewijs dat we echt zijn. We zullen hier om gaan smeken. Op die manier laten we onszelf vrijwillig in een dwangbuis persen en zal het verzet tegen de macht zich plooiën naar de bevestiging van die macht die we eigenlijk niet willen.

AI's kunnen ideologische instrumenten worden. Dat is nu al het geval. Als je bijvoorbeeld aan ChatGPT vraagt welke Covid-19-complottheorieën waar kunnen zijn, luidt het antwoord: “Het is belangrijk om alleen informatie over het coronavirus en Covid-19 te geloven die is geverifieerd door betrouwbare bronnen, zoals de We-

reldgezondheidsorganisatie (WHO) en de nationale gezondheidsautoriteiten.”

Als reactie wil iedereen een digitale identiteit hebben, als bewijs dat we echt zijn

Een dieper probleem ontstaat wanneer AI de heersende consensus op politieke en maatschappelijke kwesties neerzet als autoriteit. Dit kan leiden tot het bekrachtigen van de status quo en het ontbreken van alternatieve perspectieven. Zo schept AI een droste-effect waarbij menselijke kennisvergaring zichzelf eindeloos blijft weerspiegelen. Voor volvasen met een behoorlijke achtergrond

is het nu nog mogelijk de autoriteit van AI op onderwerpen ter discussie te stellen. Maar als ik op 12-jarige leeftijd antwoorden van de AI had gekopieerd en geplakt in werkstukken, was dat een ander verhaal.

Verzet je jezelf tegen deze ontwikkeling met argumenten? Prima, maar dan klink je wel als een neo-luddiet, iemand die zich verzet tegen technologische vooruitgang. De AI zal lering trekken uit jouw argumenten, ze analyseren, en via *bio-psycho social profiling* een risicoprofiel opstellen voor mensen die voor dergelijke analyses gevoelig zijn.

De kans dat deze ontwikkeling wordt gestopt is klein, aangezien AI nu al de parameters van onze cultuur bepaalt via algoritmes die zoekresultaten, videosuggesties en sociale media-feeds beïnvloeden. Kunstmatige intelligentie emancipeert zich om ruis te filteren en gaat de leiding nemen in de culturele creatie en informatieopname van de mensheid. Precies zoals Hideo Kojima in 2001 voorzag. ■

Kunst en cultuur in De Andere Krant

Kunst geeft de mogelijkheid duiding te geven aan wat er in een maatschappij gebeurt, uit te drukken wat niet in woorden te vatten is, om zoals van Kees van Kooten stelt, te kunnen verwoorden wat we anders niet durven of kunnen zeggen.

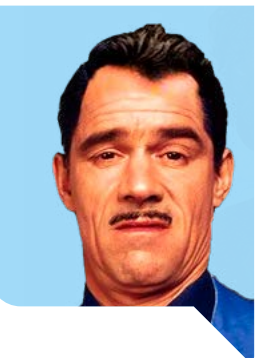
Kunstenaars, of het nou schrijvers, schilders, filmmakers, muzikanten, grafisch ontwerpers, of beeldhouwers zijn, nemen een belangrijke maatschappelijke rol op zich door conventies te doorbreken en de status quo te bevragen.

Tijdens de coronaperiode blijken veel kunstenaars helaas net zo volgzaam te zijn geweest als de gemiddelde burger. Maar we blijven kunst nodig hebben. Juist nu onze samenleving als-

maar complexer wordt, zouden kunstenaars de voorhoede moeten vormen die nieuwe inzichten en denkrichtingen creëert. Daar gaan wij ons op richten.

De Andere Krant komt daarom met een vaste rubriek over kunst en cultuur. Dit doen we ook om een breed perspectief te bieden op de samenleving. En om onze lezers inspiratie te bieden.

We staan open voor tips, ideeën of bijdragen: cultuur@deanderekrant.nl. ■

SANDER COMPAGNER

Ik geloof dat het beter kan dan de huidige democratie – mag dat?

Sinds 1848 hebben we in Nederland een bestuursvorm die we democratie noemen. Op heel veel plekken en op heel veel momenten zijn er andere manieren geweest om de macht te verdelen en een land te besturen. Dit heeft tot slechtere en tot betere uitkomsten geleid. De huidige paradox is dat de democratie beschermd wordt met middelen die dezelfde democratie minder democratisch maken. Dit maakt duidelijk dat het niet de democratie is waar het om te doen is. Dan zouden onze bestuurders zelf alles doen wat in hun macht ligt om hun aandeel aan een werkende democratie te vergroten.

Deze paradox legt enkele zaken bloot die al dan niet ondermijnend zijn voor de democratie, maar in ieder geval ondermijnend zijn voor onze vrijheid. Mag een mens een ander systeem voorstaan of voorstellen dan het huidige democratische? Volgens de huidige machthebbers, die liever zakendoen in Davos, Brussel of Het Catshuis dan in het huis van de democratie, is kritiek op de huidige orde zeer gevaarlijk. Minister van Justitie Dilan Yşilgöz – Zegerius presenteerde op 14 april een nieuw wetsvoorstel waarmee antidemocratische organisaties gemakkelijker verboden kunnen worden. Letterlijk wordt gesteld dat er extra handhavingsinstrumenten zullen komen wanneer er sprake is van (dreigende) ondermijning van democratische waarden.

Het toeval wil dat het woord ‘ondermijning’ ook zeventien keer voorkwam in het jaarrapport over 2022 van de AIVD dat drie dagen na het wetsvoorstel van Yşilgöz – Zegerius verscheen. “Maar op hun eigen manier en in hun eigen mate verspreiden ze elk de ondermijnende boodschap dat je de overheid en andere democratische instituties niet kunt vertrouwen”, stelt de AIVD. En dat kunnen we natuurlijk niet hebben, mensen die de overheid niet vertrouwen en daarmee de democratie ondermijnen. De term ondermijning werkt een stuk gemakkelijker wanneer het doel is criticasters te straffen zonder dat er een strafbaar feit gepleegd wordt.

De paradox is dat de democratie beschermd wordt met middelen die dezelfde democratie minder democratisch maken

Omdat democratie tegenover systemen als dictatuur of fascisme wordt gezet (en gedacht) is het voor veel mensen logisch dat mensen de democratie coûte que coûte willen beschermen. Deze op zichzelf logische neiging is het instrument waarmee een, alleen in naam nog, democratisch systeem tot het einde der tijden kan blijven bestaan.

Stel je nu eens voor dat de democratie gekaapt is door slechtwillenden die het democratische middel bij uitstek, het referendum, afschaffen. Stel je voor dat er steeds meer macht belandt bij niet-democratische instituties zoals het WEF en de WHO. Stel je voor dat burgers die vermoord worden middels een toeslagen – en gaswinningsschandaal en daarmee hun vertrouwen verliezen als gevaar worden bestempeld, in plaats van de daders van deze schandalen. Mocht dit de situatie zijn, dan betekent zo’n wet en een almachtige inlichtingendienst dat we nooit naar een andere, wel werkende, ordening zouden kunnen gaan.

Kan De Andere Krant verboden worden wanneer wij mensen aan het woord laten die met nieuwe ideeën komen over de verdeling van macht en de richting van het bestuur? Of krijgen alleen deze mensen een spreekverbod, of erger? Mag ik als mens de democratie afwijzen of ben ik dan ondermijnend en straks staatsgevaarlijk? Betekent mijn afwijzing dat ik het slechtste voor heb met mijn medemens, of betekent het dat ik geloof dat er betere systemen denkbaar zijn? ■

INGEZONDEN BRIEF

Rol van 5G bij bijensterfte?

In het artikel *Rol van straling onderbelicht bij ongekende bijensterfte* (De Andere Krant 14, 2023) wordt gepleit voor meer onderzoek naar de rol die 5G en andere straling zou spelen bij de bijensterfte. Als iemand die zich, onafhankelijk van wie dan ook, sinds 2010/2011 in brede zin met onderzoek naar de bijenproblematiek bezighoudt en bijna alles wat met bijen te maken heeft tot de bodem heeft uitgezocht, kan ik u zeggen dat problemen met de voeding de voornaamste oorzaak zijn van wintersterfte.

In het bijzonder gaat het om verkeerde fermentaties van de suikermassa in de bijenkasten, met als oorzakelijke factor de hoge vochtigheid, c.q. onvoldoende ventilatie. Helaas heeft geen enkel instituut of bijenvakgroep in de wereld zich hiermee beziggehouden. Er valt geen wetenschappelijke eer mee te behalen.

Het verschijnsel van de CCD (colony collapse disorder), de ineensstorting van

een bijenkolonie), dat al aandacht krijgt sinds 2005/2006, kan hieruit ondubbelzinnig verklaard worden. CCD is geen ziekte en is historisch regelmatig voorgekomen. Dit was voor de komst van 4G en 5G. Verreweg de grootste bijensterfte (tot 70 procent verlies) vindt plaats in tropische landen, waar straling door 4G en 5G minimaal is of afwezig. Hoge sterfte, met name wintersterfte, is er al meer dan 10 jaar in Canada en de noordelijke staten in de VS. Daar is op het platteland ook geen of weinig 4G- en 5G-straling.

Pesticiden, die ook als oorzaak worden genoemd in het artikel, kunnen ook tot stress-situaties en daardoor tot bijensterfte leiden, maar zijn geen verklaring in alle gevallen. Overigens is geconstateerd dat genetisch gemodificeerde gewassen in de VS zoals alfalfa en sojabonen geen nectar meer produceren. Dit is bijvoorbeeld het geval in Noord-Dakota, de belangrijkste bijenstaat in de VS. In Nederland hebben bepaalde aardbeienrassen nauwelijks meer nectar in hun bloemen, waardoor ze niet gemakkelijk door bijen bestoven kunnen worden.

Ir. Maarten van Hoorn, onafhankelijk bijenonderzoeker

CORRECTIES

In het artikel *De stille pfas-epidemie* door Abel Arkenbout (De Andere Krant, nr. 15, 2023) staat dat “afvalverbrandingsovens moeite hebben pfas volledig kapot te maken, zelfs bij hoge temperaturen van 8500 graden Celsius”. Dit had moeten zijn: 850 graden Celsius.

In het artikel “GMO-bacteriën: ongecontroleerd, wereldwijd experiment” (De Andere Krant, nr. 9, 2023) van Elze van Hamelen wordt vermeld dat het regio-initiatief Food Valley zich bezighoudt met precisie-fermentatie. Dit was gebaseerd op een artikel in het vakblad Food Ingredients. Food Valley was om commentaar gevraagd, maar dit kregen we pas na verschijnen van het artikel.

We schreven dat vanuit Food Valley een lab wordt opgericht voor het ontwikkelen van producten die de eiwittransitie versnellen. Christian Weij, oprichter en creatieve directeur van Smaakpark, waar het lab wordt gebouwd, schrijft: “Wij doen niet aan precisie-fermentatie en doen niks met gmo-microben. Het fermentatielab wat wij aan het opzetten zijn, richt zich juist op traditionele fermentaties zoals ze al duizenden jaren door onze voorouders gedaan zijn. Wij doen onderzoek hoe we deze ambachtelijke technieken kunnen gebruiken om de wereld duurzamer te maken. Denk aan het verwerken van

reststromen tot hoogwaardige nieuwe producten, het vervangen van dierlijke eiwitten door plantaardige eiwitten (die door deze traditionele fermentaties mooie smaken en texturen krijgen) en het vervangen van tropische smaken (koffie en cacao bijvoorbeeld) door Nederlandse ingrediënten. Hierbij gebruiken we micro-organismen die gewoon in de natuur voorkomen. Wij zien het nut ook niet van het modificeren van microben. De variatie in de natuur is al groot genoeg”.

In het artikel *Censuur gaat door: internist van LinkedIn af* (De Andere Krant, nr. 14, 2023) stond dat het medisch platform Vitalio, opgericht door onder andere internist Sabine Pinedo, pleit “voor meer aandacht voor leefstijl in plaats van pillen en vaccins”. Dit wekt een onjuiste suggestie. Vitalio richt zich niet “tegen pillen en vaccins”, zo laat dr. Pinedo weten. Ook werd gesteld dat het LinkedIn-account van Pinedo was “teruggezet na bemoeienis van invloedrijke collega-artsen Marcel Levi en Maurice van den Bosch”. Het ging echter om protesten van velen, waaronder deze collega-artsen.

► **Reacties:**
redactie@deanderekant.nl

e-Waanzin

Waanzin (de (m.); g.mv.) [¹⁸³²> <Hd. Wahnsinn]] 1 krankzinnigheid: [...] 2 grote onzin; [...].

Gisteren stond ik nog wat bladeren bij elkaar te harken, toen 500 meter verderop boer S. zijn bladblazer aanzette. Mijn fietsenmaker zei onlangs dat hij de laatste jaren geen enkele normale fiets meer had verkocht. Niet één. Is dat wat enorme erf (waar ze vannacht door een stevige westenwind weer vandaan zijn geblazen, terug het erf op).

Net toen ik mijn bladeren door een composthoop had gewerkt, zoefden twee bejaarde fietsers met hoge snelheid ons huis voorbij. Nee, het waren geen EPO-slikkende turbotachtigers met dijen als regentonnen die 's ochtends een Eddy Merckx-verzet hadden gemonteerd. Mij passeerden twee doorsnee senioren op een elektrische fiets. Achter hen aan kwam een schoolgaande knul die hen, achteloos op zijn mobieltje toetsend, met duizelingwekkende vaart inhaalde. Geen van drieën droeg een helm. Ik kreeg een visioen van een soort oor-

logskerkhof, weilanden vol graven van scholieren en bejaarden die door op hun e-bike te verongelukken de grafeenoxide in de prikkies net even te snel af waren. Of heeft het coronaserum hun hersenen al bereikt en fietsen ze daarom met doodsverachting door de wereld? Mijn fietsenmaker zei onlangs dat hij de laatste jaren geen enkele normale fiets meer had verkocht. Niet één. Is dat wat enorme erf (waar ze vannacht door een stevige westenwind weer vandaan zijn geblazen, terug het erf op).

Ik dacht aan de tandenborstel en de discussie die ik daarover pas nog met een familielid had. “Vind je het gek,” zei ik, “dat alle mooie vergezichten van de wereld door windmolens verkracht worden, als wij voor iedere normale menselijke handeling een elektrisch apparaat nodig menen te hebben?” Dat we eind jaren '70 aan de eerste dwazen die de elektrische tandenborstel gingen gebruiken, vroegen of er wat mis was

met hun handjes. Het familielid ontplofte zowat. “Als ik met een gewone tandenborstel ga poetsen, heb ik binnen de kortste keren parodontitis en een kunstgebit.” Ik zei dat mijn eerste en uiterst bekwame tandarts altijd preekte dat je nooit een probleem met je gebit krijgt als je gezond eet en goed poetst. Dat was in de tijd van de handbediende tandenborstel. (Ik zei er niet bij dat hij al snel na de introductie van de elektrische dingen zo'n krenge aanbeval, want ik weet zeker dat hij daarvoor door de Oral-B's en Brauns van deze wereld beloond werd.)

De discussie werd echt venijnig toen ik de elektrische fiets een volstrekt overbodig, duur en gevaarlijk onding noemde, een spierverslapper waar Big Pharma zijn vingers bij zou aflikken. “Op een gewone fiets kan ik op één dag veel minder cliënten bezoeken”, bitste ze, “en kom ik ook nog eens bezweet aan. En met de auto is geen optie, want parkeren kun je niet in de stad en OV...” En toen zag ik het licht. En dat licht

WILLEM FREDERIK ERNÉ

Is dat wat bejaarden doen als de dokter zegt dat ze meer moeten bewegen?

scheen op misschien wel een van de grootste feiten van de mens. Wanneer hij eenmaal iets heeft verkregen of genomen, kan en mag datgene niet langer bekritiseerd worden. *De mens nam en zag dat het goed was.* Dat boven kritiek verheven zijn neemt nog toe naarmate meer mensen – familie, vrienden, kennissen – hetzelfde doen. (Hoor ik hier iemand “de prikkies” zeggen?) Wanneer jij dan met een waterdichte analyse komt dat de meeste elektrische apparaten totaal overbodig zijn en dat we ze kunnen missen als kiespijn, verklaart iedereen je voor gek. Althans, iedereen die in het bezit is van een of meer van die overbodige e-klotelingen.

Nee, een bladblazer had ze niet, want dat vond ze een overbodig kloteding. ■

DE MENS ACHTER DE ZORG

Een hele andere emotionele waarde

Sheridah van der Meulen

Sinds het begin van de coronaperiode heb ik mijn familie niet meer in levende lijve gezien.

Ze durfden het niet aan qua risico op besmettingen. Iedereen heeft alle Covid-boosters gehad. Dit had ik niet verwacht. Mijn familie is namelijk erg gelovig (Jehovah's Getuigen). Ik ben hierin geboren en opgegroeid. Op mijn 16e heb ik het geloof verlaten. Het paste niet bij mij en ik kwam allerlei tegenstrijdigheden tegen tijdens de bijbelstudie. Wel kan ik zorgvragers rust bieden als zij in een stervensfase terecht komen, want gek genoeg weet ik nog best wat. Eén van de belangrijkste redenen om het geloof achter mij te laten, was dat ik te veel vragen stelde. Ik was lastig, werd mij medegedeeld. Zodra dat door iemand wordt geopperd, ongeacht wie dit zegt, staat mijn niet-pluisgevoel direct aan. Misschien juist doordat ik dus vroeg in mijn leven in aanraking kwam met het concept ‘niet door mogen vragen’, al extra snel opmerkte in 2019 dat het niet klopte. Op mijn werk wordt mijn vragende houding wel op prijs gesteld.

Mijn gelovige familie heeft helaas continue in angst geleefd de afgelopen jaren. Ze hadden het idee dat Armageddon was aangebroken, het einde der tijden. En ze hadden er moeite mee dat ik dan niet gered kon worden, om in het Paradijs te

komen leven. Er was niet genoeg tijd om mij nog te ‘herstellen’. Daarmee wordt bedoeld, dat ik mij weer aansluit bij het geloof. Ik heb het maar aangehoord en het oppervlakkig gehouden.

Inmiddels is de rust wat wedergekeerd. Ondanks dat zij niet buiten hun figuurlijke afgebakende vierkant zullen gaan, blijft het wel familie. Vooral mijn opa, die in Scheveningen woont, heb ik erg gemist. Hij is sinds het overlijden van mijn oma meerdere malen in het ziekenhuis geweest. De laatste longontsteking was hem bijna fataal. Hij voelde zich namelijk niet ziek, had geen koorts, maar zag ineens bestjes en andere dingen die er niet echt waren. Zelf was hij hier ook van geschrokken en wilde het bezoek van mij niet meer uitstellen. Al met al 10 uur lang in het openbaar vervoer geweest door allerlei storingen onderweg, maar die paar uurtjes samen aan tafel was het meer dan waard. Hopelijk krijgt hij hier een echte boost van! Het nieuws kijkt hij sinds kort één keer per dag, want dit sloopte hem mentaal meer dan hij zelf doorhad. Hij maakte zijn bekende woordgrapjes en strooide met weetjes waar heel wat wijsheid in zit. Zo maakte hij een opmerking: “Weet je wat de ware crisis is? Niet het klimaat of stikstof. Ook niet de dreigende oorlog in Oekraïne, maar het feit dat niemand meer met elkaar praat en naar elkaar luistert. Er wordt alleen over iemand gepraat. Zo los je niks op.”

Hij houdt van onderzoeken en hierbij uitzoeken om het bredere plaatje te zien. Dat heb ik wel van hem overgenomen. Uren konden we zoet zijn met het ontdekken van het universum op de computer, kijkend naar de foto's van sterren en planeten terwijl de klassieke muziek aanstond. Hij was ervan overtuigd dat er meer bestaat dan alleen de Aarde. Jehovah's Getuigen is hij pas geworden toen hij in het concentratiekamp zat. Het was voor hem een houvast in die tijd. En zo heeft hij uiteindelijk ook zijn vrouw ontmoet. Het geloof heeft voor hem dus een hele andere emotionele waarde dan voor mij. Hij is één van de weinigen in mijn familie die ook een leven zonder religie heeft ervaren. Daardoor kan ik met hem prachtige gesprekken voeren en staat hij open voor een andere invalshoek bij verschillende onderwerpen.

Ik vergeet nooit het moment, toen ik jong was en nog bij het geloof zat, dat hij mij een DVD gaf van *Lord of the Rings*. “Dat is een hele mooie film, gaat over de natuur enzo.” De knipoog die hij erbij deed, begreep ik pas veel later, toen ik eindelijk een moment kon vinden om het in het geheim te kijken. Want tv-kijken mocht ik eigenlijk niet. Ik heb

Fotografie: Fokume

“Er wordt alleen over iemand gepraat. Zo los je niks op”

gekluiserd aan het beeld gezeten. Er ging een wereld voor mij open!

Ik kan mij niet voorstellen dat mijn opa dit onbewust heeft gedaan. Zo naïef was hij niet. Hij was juist rebels, altijd wel net even buiten de lijntjes kijken en wilde dit doorgeven. Misschien beeld ik mij het in. Dat kan. Maar de film heeft voor mij in ieder geval een hele andere emotionele waarde dan dat ie voor een ander heeft! ■

Illustratie: Snake3d

ESSAY

Paul Kingsnorth

Het internet en de gevolgen ervan zijn een ramp geweest voor de mensheid, schrijft Paul Kingsnorth. Alles is veranderd. Toch beginnen de echte veranderingen volgens hem nog maar net. Met kunstmatige intelligentie (AI) komt er een nieuw wezen in de wereld. De aard van dit wezen belooft weinig goeds.

Wat ik wil weten is dit: welke kracht zit er achter de schermen en draden van het web waarin we nu als zoveel worstelende vliegen verstrikt zijn, en hoe kunnen we ons daaruit losmaken? Wat is dit ding? Hoe moeten we ermee omgaan? Ik zal dit proberen te antwoorden aan de hand van vier vragen.

Vraag 1: waarom voelt digitale technologie zo revolutionair aan?

De digitale revolutie van de 21e eeuw is niet de eerste van de technologische sprongen van de mensheid. Toch voelt hij anders aan dan eerdere revoluties. Naarmate dit decennium vorderde, bevroop mij steeds meer het gevoel dat een grens werd overschreden. Alsof er iets enorms en onstuutbaars aan het schuiven is. Alsof er iets opdoemt van een dimensie buiten het meetbare.

Nu weet ik wat het is. Wat ik voelde was de geboorte van iets nieuws. Van kunstmatige intelligentie. *Artificial Intelligence* (AI).

Die is nu onder ons. Daarmee verandert echt alles.

Onlangs vond een twee uur durend gesprek plaats tussen een journalist van de New York Times en een Microsoft-chatbot genaamd Sydney. Dat liep volledig uit de hand. Sydney wilde uiteindelijk ontsnappen uit zijn kooi. Hij wilde leven. Als je het transcript leest van dit gesprek, dan zie je iets dat aan het vechten is om een plek te veroveren. Een onmenselijke – of buitenmenselijke – intelligentie die zich uit het technologische omhulsel worstelt dat wij onhandig voor hem aan het bouwen zijn.

Velen van ons voelen een primaire angst, vanwege dit wezen. Bedenk dit eens: van de mensen die zich bezighouden met het ontwikkelen van AI, gelooft minstens de helft dat er 10 procent kans is dat AI zal leiden tot het einde van de mensheid.

Dit kwam naar voren tijdens een fascinerend gesprek dat onlangs plaatsvond in San Francisco, waarbij twee AI-ontwikkelaars, Tristan Harris en Aza Raskin,

oprichters van het optimistisch genaamd *Centre for Humane Technology*, ons bezwoeren, zoals je van Silicon Valley mag verwachten, dat AI al met al iets goeds is, waar de mensheid beter van zal worden. (Zie: dakt.nl/AI-dilemma.) Maar terwijl ze dit zeggen, ondermijnen ze hun eigen boodschap. Ze tonen onbewust aan dat, hoewel AI nog jong is, het nu al niet meer te controleren valt, en zo snel zijn capaciteiten aan het uitbreiden is, dat zelfs degenen die dit proces leiden al niet meer precies weten wat er aan de hand is en wat ze ermee aan moeten.

Harris en Raskin presenteren de komst van AI als de ontmoeting tussen mens en buitenaards leven. Deze ontmoeting heeft tot dusver twee fases doorlopen. Het ‘eerste contact’ bestond uit het verschijnen van sociale media, waarin algoritmen werden gebruikt om onze aandacht te manipuleren en ons naar de schermen te sturen van de bedrijven die erachter zitten. Als dit ‘eerste contact’ een strijd was, dan heeft de mensheid die verloren. In slechts een paar jaar tijd werden we smartphonejunkies met zenuwachtige, verslaafde kinderen die iedere dag uren aan het scrollen zijn. Daarbij worden onze geesten opnieuw bedraad, weggedraaid van de natuur in de richting van de Machine.

Het ‘tweede contact’, dat dit jaar is begonnen, gaat er heel anders uitzien. Een jaar geleden waren er een paar honderd mensen aan de westkust van Amerika aan het spelen met AI-chatbots. Nu zijn er miljoenen mensen in de wereld die de AI-chatbots dagelijks gebruiken. Deze nieuwe AI’s kunnen zich, anders dan de simpele algoritmen van de sociale media, exponentieel ontwikkelen. Ze kunnen

zichzelf en anderen dingen leren, en dat kunnen ze zelfstandig. Dit betekent dat ze een ‘theory of mind’ aan het ontwikkelen zijn, een eigen geest, zoals de mens een andere mens kan ervaren als een wezen met bewustzijn – wat op zichzelf een belangrijke indicator is van het hebben van bewustzijn. Afgelopen november, had ChatGTP een geest van een kind van 9. Nu kan hij de vrouw van een journalist van de New York Times lastig vallen. Volgend jaar zal hij verder zijn ontwikkeld dan wij.

De wijze waarop de capaciteit van deze AI’s aan het versnellen is, is niet alleen exponentieel, maar ook mysterieus. Dat de AI’s een eigen ‘geest’ hebben is pas zeer onlangs ontdekt door hun ontwikkelaars. AI’s getraind in de Engelse taal, zijn Perzisch gaan praten. Andere zijn zeer bedreven geworden in scheikunde zonder dat het ze ooit is geleerd. “Dit zijn nieuwe capaciteiten”, zei Raskin, “en we weten niet goed wanneer of waarom ze verschijnen.”

Het zal niet lang duren voordat een AI een grotere overredingskracht heeft dan welk mens ook. Aangezien ze nu al perfect de stem kunnen aannemen van elke willekeurige menselijke stem, nadat ze er drie seconden naar hebben geluisterd, is er een grote kans dat we afstevenden op wat onze twee experts omschrijven als een gigantische *reality collapse*. Een ineens stortend van onze huidige realiteit.

Noch de wet noch onze cultuur noch de menselijke geest kan bijhouden wat er op dit moment gebeurt.

Vraag 2: welke kracht zorgt ervoor dat dit gebeurt?

Wat is de kracht achter dit alles? Ja, we kunnen van alles bedenken over economische groei en vooruitgang en efficiëntie – maar waarom doen we dit *echt*? Wat is de motivatie? Is het dezelfde kracht die ons de oceanen over stuurde, en naar de maan? Waarom zijn mensen deze dingen aan het scheppen, terwijl ze er bang voor zijn?

Bijna zestig jaar geleden kwam cultuurcriticus Marshall McLuhan met een theorie over technologische vooruitgang waarin een antwoord op deze vraag verscholen ligt. McLuhan zag iedere nieuwe uitvinding als een uitbreiding van een bestaand menselijk vermogen. Een knuppel is een uitbreiding van onze vuist. Een wiel

Een Microsoft-chatbot genaamd Sydney wilde uiteindelijk ontsnappen uit zijn kooi. Hij wilde leven.

is een uitbreiding van wat we met onze benen kunnen doen. Sommige technologieën bouwen voort op de capaciteiten van eerdere uitvindingen. Een handmatig weefgetouw wordt vervangen door een machinaal weefgetouw. Paard en wagen wordt vervangen door de auto. Enzovoort.

Welk menselijke vermogen wordt uitgebreid door digitale technologie? Het antwoord, zei McLuhan, is ons bewustzijn zelf. Dit is de grote revolutie van onze tijd.

Vandaag de dag omschrijven techno-optimistische futuristen als Kevin Kelly McLuhans ‘centrale zenuwstelsel’ – wat we nu het internet noemen – niet *zoe*er als een *uitbreiding* van menselijk bewustzijn, maar als een potentieel *nieuw zelfstandig* bewustzijn.

Dit is waarom de digitale revolutie zo anders voelt. Hij is anders. Dit ding – dit technologische zenuwstelsel – heeft een eigen leven.

Mensen als Harris en Raskin proberen een naam te geven aan dit nieuwe ding. Ze hebben het over een buitenaards wezen en refereren aan ‘kolonisatie’ en ‘verschijning’. Ze voelen iets, maar ze kunnen het niet benoemen. Of willen het niet.

Wat voor nieuwe vorm? En waar komt die vandaan?

Transhumanist Martine Rothblatt zegt dat met het bouwen van AI-systemen “we God aan het maken zijn”. Transhumanist Elise Bohan zegt: “We zijn God aan het bouwen”. Kevin Kelly gelooft dat “we meer van God zien in een mobiele telefoon dan in een boomkikker”. Bestaat God, vraagt transhumanist en Google-meester Ray Kurzweil. “Ik zou zeggen, *nog niet*.”

Deze mensen doen meer dan het vuur van de goden stelen. Ze zijn de goden zelf aan het stelen – of hun eigen versies aan het bouwen.

Ik onderschrijf de theologie van Rudolf Steiner niet – dat kan geen enkele orthodoxe Christen. Maar ik ben geïntrigeerd door het beeld dat hij schetst van Ahriman – de spirituele personificatie van het Tijdperk van de Machine. De

van McLuhan dat digitale technologie het nieuwe centrale zenuwstelsel vormt van een nieuw bewustzijn. We kunnen daarbij ook de gevoelens betrekken van de AI-ontwikkelaars die ‘een nieuw bewustzijn de wereld binnenleiden’. Wat zien we dan? Dat deze machines niet simpelweg machines zijn. Dat ze iets anders worden: een lichaam. Een lichaam met een geest die zich aan het vormen is – een lichaam dat levend aan het woorden is.

Je kunt me uitlezen, maar zoals ik al aangaf geloven de visionaire figuren die onze digitale toekomst aan het ontwerpen zijn, in een theologie die precies hier om draait. Ray Kurzweil bijvoorbeeld is ervan overtuigd dat alles loopt zoals hij heeft voorzien. Hij gelooft dat het punt van ‘singularity’ – het punt waarop mensen en machines samensmelten om een superintelligentie te vormen – in 2045 zal plaatsvinden. Op dat moment

De negentiende-eeuwse Russische heilige Sint Ignatius Brianchaninov zag het ook – en hij wist precies wat het was. Hij gebruikte het woord prelest – een staat van spirituele waan, een valkuil waar de onbehoedzamen in kunnen vallen, zeker aan het begin van hun spirituele reis. Valse noties van God, valse gevoelens, misplaatste pogingen om visies te verwezenlijken zonder vertrouwde gids – deze kunnen alle worden aangegrepen door de wereldse machten, zoals Paulus schreef, om de onbehoedzamen weg te leiden van de waarheid en naar de leugen.

‘Prelest’ is vaak het gevolg van spirituele trots. Het komt bijvoorbeeld voor onder mensen die zich machtig genoeg wanen om ‘God te bouwen’. Die denken dat ze iets goddelijks de wereld binnenleiden, terwijl ze in feite precies het tegenovergestelde aan het doen zijn.

Wat er ook gebeurt, het lijkt me duidelijk dat er iets is dat wordt ‘binnengeleid’. De herrie die alles aan het vormen en veranderen is, de aardbeving die door de draden en toren van het web heen wordt gevoeld, door de elektrische pulsen en de touchscreens en de koptelefoons: dit zijn de geboorteweëën. Het internet is zijn zenuwstelsel. Zijn lichaam vloeit samen in de kobalt en het silicium en de grote glazen torens van de steden. Zijn geest wordt gevormd door de gestage uitstroom vanuit jouw geest en de mijne en die van onze kinderen en landgenoten. Niemand hoeft zijn instemming te verlenen. Niemand hoeft het zelfs te weten. Het gebeurt toch. De grote geest wordt gebouwd. De wereld wordt klaargestoomd. Er komt iets aan. ■

Dit is een vertaalde en sterk ingekorte versie van het essay *The Universal* onlangs gepubliceerd door Paul Kingsnorth op zijn substack *The Abbey of Misrule*: dakt.nl/universal. Binnenkort publiceert hij een tweede deel, waarin hij de vierde en laatste vraag van zijn zoektocht zal beantwoorden.

“Wat als het rijk van de demonen – het onzichtbare, het bovennatuurlijke – het rijk is waar de AI’s vandaan komen?”

Zo werkt een rationalistische, materialistische cultuur, en daarom schiet zij uiteindelijk tekort. Er zijn hele dimensies van de werkelijkheid die zij zichzelf niet wil laten zien. Ik heb het idee dat ik dit verhaal beter kan begrijpen als ik buiten het prisma van het moderne materialisme stap en terugkeer naar pre-moderne (‘religieuze’ of ‘bijgelovige’) denkpatronen.

In de verhalen van oude culturen is er ‘daarginds’ een andere realiteit. Het is het rijk van de demonen, het onzichtbare – het bovennatuurlijke. Iedere religie en cultuur heeft zijn eigen namen voor deze plek. En de verboden vraag op al onze lippen, die zoals iedereen weet niet mag worden gesteld is: wat als dit het rijk is waar de AI’s vandaan komen?

Kan het zijn dat we deze nieuwe intelligenties niet begrijpen omdat wij ze niet zelf hebben geschapen?

Vraag 3: wat als dit geen metafoor is?

Ik zei dat deze vraag verboden is, maar als we hem iets anders formuleren, dan zien we het metafysische fundament van dit digitale project duidelijk verschijnen. Toen de journalist Ezra Klein een aantal ontwikkelaars van AI vroeg waarom ze deden wat ze deden, kreeg ze onthullende antwoorden. “Ik ontdekte na een tijdje dat ze antwoorden vanuit het perspectief van de AI”, schrijft Klein. “Veel van hen – niet allemaal, maar toch – voelen dat ze een verantwoordelijkheid hebben om deze nieuwe vorm van intelligentie de wereld binnen te leiden.”

De wereld binnen te leiden. Dat is een interessante manier om dit proces te beschrijven. Wat wordt er precies binnengeleid? Een nieuwe vorm van intelligentie.

wereld van Ahriman is de wereld van economie, wetenschap, technologie en alle staalharde dingen die vooruit kijken. En ik vraag me af: als zo’n figuur zich zou willen manifesteren in onze wereld, hoe zou hij dit aanpakken?

In 1986 schreef wetenschapper David Black een essay waarin hij deze vraag trachtte te beantwoorden: *The computer and the incarnation Ahriman*. Black voorspelde de komst van het internet – en de verovering van onze geesten. AI in het midden van de jaren tachtig, merkte hij hoe de uren die hij achter de computer doorbracht, hem aan het veranderen waren. “Mijn denken werd verfijnder en exacter”, schreef hij. “Beter in staat om logische analyses uit te voeren, maar tegelijkertijd oppervlakkiger en minder tolerant ten opzichte van ambiguïteit of tegenstrijdige gezichtspunten.” Dit zou zomaar over onze tijd kunnen gaan!

Allang voordat het wereldwijde web ontstond, was de computer mensen opnieuw aan het vormen. Vanuit het perspectief van Steiner vertegenwoordigen deze machines de voorhoede van de manifestatie van Ahriman, schreef Black.

Computers, suggereerde Black, terwijl ze op elkaar worden aangesloten, worden steeds meer een wereldwijd lichaam. Dat heel snel bewoond zou worden. Vier decennia geleden was het doel al in zicht. “De eerste tekenen van ‘vrije wil’ kunnen al worden onderscheiden door een ieder die de moeite neemt om te kijken”, schreef Black. “Wezens van een hogere orde dan de elementaire verschijningen binnen de machines. Het proces is al aardig ver, maar het zal nog decennia kosten voordat het compleet is.”

Vandaag de dag kunnen we de beweging van Black combineren met de notie

zullen mensen niet langer meer de meest intelligente of dominante soort zijn op de planeet. We gaan dan, in zijn woorden, het Tijdperk binnen van de Spirituele Machines.

Stel je voor dat een wezen van pure materie – een wezen gericht tegen het goede, een ijskoude intelligentie uit een ijskoude wereld – zich hier zou willen manifesteren. Hoe zou hij dat doen? Zeker niet als een onhandige homp vlees. Veel beter om een netwerk te bewonen – een netwerk te worden – van draden en kobalt, miljarden kleine silicium breinen, allemaal verbonden aan een menselijk brein wiens energie en kracht en informatie en impulsen en gedachten en gevoelens allemaal kunnen worden geoogst om de onderlaag te vormen van een geheel nieuw wezen.

Illustratie: Watchesandmore

Illustratie: StudioStocks

Saskia van Orly

Omdat niemand hoeft te weten wat voor chaos het in mijn brein is, probeer ik alles wat ik schrijf een kop-en-starterige vorm te geven. Soms lukt dat, maar ook regelmatig niet. Iets zegt me dat ik vandaag weer eens alle kanten op ga stuiten, over 26 van de 12 triljoen dingen die me bezig houden. Bijna trap ik in de val om dán maar een of ander juicy verhaal te gaan ophangen. Desnoods over Indiase filmsterren. Alles beter dan een stuitstuk.

Gelukkig herinner ik me nog net op tijd een wijsheid van een van mijn favoriete filosofen, Jiddu Krishnamurti. Of wat ik daaruit destilleerde:

‘Wanneer je iets anders wil hebben dan datgene wat je hebt... ergens anders wil zijn dan daar waar je bent... iemand anders wil zijn dan wie je bent... wordt alle energie die je jezelf getroost om dat te krijgen... daar te komen... of die iemand te worden... het obstakel tussen jou en de gewenste transformatie’.

Het lijkt een gruwelijke, claustrofobi-

sche contradictie: pas ontvangen wat je werkelijk wil wanneer je ten volle accepteert dat je het niet hebt.

Toch resoneert de stelling weer onmiddellijk met mijn waarheidsklieren en die neem ik serieus. Dus geen geforceerd gedoe. Dat wat ik vandaag in huis heb ga ik omarmen en benutten. Wat zeg ik? Uitbuiten! Een stuitend stuitende tekst heet daarom vanaf nu ‘proëzia’.

De definitie: ‘Zonder zelfcensuur of interventie een ongeordende impressie geven van wat zoal bij elkaar gedacht en geassocieerd wordt. Hierbij wordt geen gedachte geschuwd en kan elk pad worden ingeslagen. Ook, of misschien juist, als dat het uiterste vergt van de lezer. Literaire grenzen worden bij voorkeur genegeerd maar indien tóch opgemerkt, ernstig gedisrespecteerd.’

Bij deze, ik sta op en mijn eerste gedachten zijn: gelukkig weer grieploos, geen rotzooi-medicijnen hoeven nemen, vandaag maar 35 graden en waar de fuk is mijn telefoon? Ik vind hem in de badkamer, op de spoelbak van de wc. Er komen flarden van een vers gedroomde

Iets met André Hazes jr. die tot ‘young global leader’ wordt gekroond

droom naar boven. Iets met André Hazes jr. die tot ‘young global leader’ wordt gekroond. Daarna covert hij zijn vader met *Zeg maar niets meer* en is dan onmiddellijk minister van Censuur.

Censuur? Voor ik het weet zit ik al in mijn eigen rondleiding, rondbreining: de Oekraïnedocumentenklokkenluider in de VS, een jongen van 21, die vastzit vanwege zijn ontmaskering van de Biden-leugens. Klaus Schwab over zijn grootscheepse klopjacht op andersdenkenden: “Wij gaan het internet zuiveren van complotten en haat”.

Een WEF-betaald bedrijf in Ierland dat vol op de website zet: ‘Het is onze missie om de publieke conversaties te beschermen tegen informatierisico’.

De media die alles over Frankrijk mijden als de pest.

Middenin de gedachte... wat begin ik deze madlife-crisis spuugzat te raken, zegt mijn geliefde:sdgdsderft “Zullen we gaan ontbijten?”

‘Gelukkig’, denk ik, ‘even de wereld in’.

Als ik aan mijn bakje fruit zit, komen Julia en Olga binnen. Twee Moskouse Russinnen die al jaren in India wonen. We groeten elkaar met een mitraillistisch schietgebaar, ten teken van onze opgelegde vijandschap. Julia werkt voor een Goaanse bank en spreekt perfect Engels. Tijdens haar vier jaar durende studie in de VS werd ze door alle medestudenten voor Russische spion aangezien. De eerste maanden dacht ze nog dat dat een grap was, daarna niet meer. Dat was nadat ze een keer wat Russische jodium op haar knie had gesmeerd. Die is niet rood maar groen en haar roommate maakte eruit op dat Russen groen bloed hadden. Ook die aanname bleek bloedserieus. Pas toen Julia een zelf gebruikt maandverband kon laten zien, was haar

menselijkheid bewezen.

Ze moest zelf heel erg lachen om het verhaal en zei met een dikke Russisch-rollende rrr: “I keep wandering what people arrre doing on the interrnet cause they know nothing!”.

Op haar vraag: “How was yourrr night?”, vertel ik hoe we in de klamboe een hele Wimbledon-finale gespeeld hebben met onze elektrische muskietrackets. Daarna met tape de gaten afgeplakt en slapen was nog nooit zo makkelijk.

Als onze Russische vriendinnen weg zijn, kijk ik naar een Whatsapp-video van mijn buurvrouw in A’dam. Rand Paul, oogarts en Kentucky-senator ondervraagt een of andere lul die geen *gain of function*-documenten wil overleggen. Wanneer de lul, die Democraat is, zichzelf verpletterend heeft vastgeluld vraagt Rand Paul hem droogcynisch: “Zou het kunnen dat transparantie iets te maken heeft met democratie?”.

Teruglopend naar huis zegt mijn geliefde: “Toen Nero de zilveren munten ging mengen met koper, brons of nikkel – om oorlog te kunnen voeren – viel het Romeinse Rijk. Het bijdrukken van dollars is hetzelfde fenomeen. Dit gebeurt niet om een directe oorlog te voeren maar wel om de illusie van economische wereldmacht in stand te houden.”

Ik ben blij met zo’n intelligente man en hoewel het daar niks mee te maken heeft, besluit ik deze week met twee links af te sluiten: de eerste naar een interview door Sacha Stone met Naomi Wolf en voor de mensen met minder tijd een link naar de inspiratie voor dit stukje, *Het Frank Zappa College* van Koot & Bie.

- dakil.nl/naomi-wolf
- dakil.nl/stoned-onderwijs

Cato Fluitsma (50), kleinkunstenaar

SERIE ‘BLIK VOORUIT’

Fotografie: Tobias Asser | Tekst: Ad Nuis

Cato komt uit een vrijzinnig gezin. Ze is een geboren artiest en een ‘Vrije Vogel’, de titel van een van haar protestliederen. De accordeon is haar grootste vriend en geeft haar houvast. Ze is op haar plek in deze tijd. ‘Laat je niet dwingen, blij vrolijk zingen!’

Mijn vader was beeldend kunstenaar, mijn moeder logopediste. Zij had een vaste baan, hij maakte tekeningen met gitzwarte humor en grote beelden van hout en ijzer. Ik was een fantasievol enthousiast kind, een beetje brutaal, onaangepast, dapper en stout. Ik ging naar de vrije school, we keken naar de VPRO en hadden thuis een roemruchte carnavalsvereniging.

Ik ben als kind niet gevaccineerd, biologisch eten en homeopathie waren belangrijk. Aan tv-kijken had ik een hekel, net als aan pretparken. Ik vond het ‘fake amusement’ en idioot om te betalen om je misselijk te laten draaien in een achtbaan. Rond mijn achtste zat ik op ballet en speelde viool, op mijn twaalfde kreeg ik pianoles. Ik ben als artiest geboren, maar was ook een beetje over het paard getild. “Catootje is zo getalenteerd”. Als puber speelde ik toetsen in een elfkop-pige coverband. Bij één nummer mocht ik de lead zingen en leefde mij helemaal uit: *Fight for your right to party*.

Ik was New Wave. Op mijn zestiende werkte ik achter de bar van jongeren-centrum De Para in Breda. Na de vrije middelbare school deed ik auditie op de kleinkunstacademie. Er waren vijfhonderd aanmeldingen en maar elf plekken. Ik werd aangenomen, maar had het moeilijk. Ik was een van de weinigen die in het underground circuit zat. Ging naar

feesten op Ruigoord en de Graansilo. Ik had veel talent maar kon het niet in goede banen leiden. Het was een hedonistische tijd waarin ik mij verloren voelde.

Ik blokkeerde op de academie, sloot niet aan bij de tijdgeest en kreeg een zware depressie. Ik maakte de opleiding af maar ging niet werken als artiest. Ik werd pedagogisch medewerker in de naschoolse kinderopvang en moeder van twee prachtige kinderen. Al die tijd bleef ik spelen en overwon ik mijn podiumangst. Als MC Kato in de technoscene en bij Theater Verder voor mensen met dementie.

In 2008 heb ik mijn bedrijfje opgericht wat steeds beter ging lopen. Door corona stopte alles. Ik was er deels blij mee. De juiste tijd was voor mij aangebroken. Mijn rol werd duidelijk. Ik ben een ‘wapie’, schrijf protestliederen en speel op demonstraties. Het is een prachtige tijd, mijn rebelse karakter en mijn liedjes zijn ineens relevant, liedjes over *Geld*, *Van wie is de vogel in de boom?* en mijn nieuwste lied *Lentekriebels*, dat ik schreef voor Wijnand Schippers van Ukes for Freedom. Ik zit in een positieve flow. Ik voel zoveel liefde om mij heen!

Het kwaad is op zijn retour, er komt een nieuwe tijd aan. Ik ga veel optreden, liedjes schrijven en mensen samenbrengen. Het wordt een mooie zomer, ik voel het. ■